

Ο ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΠΑΥΛΟΣ ΚΑΙ Η ΜΕΤΑΦΡΑΣΙΣ ΤΩΝ Ο'

«Μία και μόνη ὥρα φιλοσόφου ἐμβαθύνσεως εἰς τὸ κείμενον τῶν Ο' προάγει τὴν κατανόησιν τῶν ἐπιστολῶν τοῦ Παύλου μᾶλλον μιᾶς ἡμέρας καταναλωθείσης εἰς τὴν μελέτην ἐρμηνείας αὐτοῦ».

(Ad. Deissmann)

Ἄλλοι τε λόγοι, μάλιστα δὲ ἡ ῥήτρα αὕτη, ἦν πρὸ 22 ἐτῶν ἐξήνεγκεν ἐν τῇ Studierstube (I.) ὁ τέως μὲν ἐν Χαϊδελβέργῃ ἤδη δ' ἐν Βερολίῳ ἐπιφανὴς τῆς Κ. Δ. ἐρευνητῆς, ἐγένετο ἡμῖν ἡ κυριωτάτη ἀφορμὴ εἰς τὴν διαπραγματέυσιν τοῦ ἐν τῇ προμετωπίδι διαλαμβανόμενου θέματος. Αἱ ἐπόμενα δῆλον ὅτι γραμμαῖ ἀποβλέπουσιν εἰς τὴν διακρίβωσιν τῆς ἀληθείας τῆς παρατεθείσης ῥήτρας τοῦ Ad. Deissmann. Καὶ δὴ ὁ λόγος ἔσται ἐνθάδε οὐχὶ ἀπλῶς περὶ τῆς ἐπιδράσεως τῆς ἀσκηθείσης ὑπὸ τῆς Π. Δ., ὡς θεοπνεύστου τοῦ Ἰσραὴλ Γραφῆς, ἐπὶ τὸν Ἑβραϊὸν ἐξ Ἑβραίων καὶ τέως κατὰ νόμον Φαρισαῖον γενόμενον ἀπόστολον τοῦ Χριστοῦ ἀλλὰ καὶ περὶ τῆς πολλαπλῆς ἐπιδράσεως, ἦν ἡ μετάφρασις τῶν Ο' καὶ ἡ ἑλληνικὴ καθ' ὅλου Π. Δ. ὡς ἑλληνιστικὸν τὴν μορφήν βιβλίον καὶ δὲ καὶ ὡς μνημεῖον ἔξοχον τοῦ ἐξελληνισμοῦ τῆς ἐν τῇ πρωτοτύπῳ Π. Δ. περιεχομένης ἐξ ἀποκαλύψεως μὲν, ἀλλὰ πάντως σημιτικῆς χροιάς, θεησεκείας ἤσκησεν ἐπὶ τὸ τέκνον τῆς ἑλληνιζούσης Ἰουδαϊκῆς διασπορᾶς καὶ τὸν ἀπόστολον τῶν ἔθνῶν Παῦλον. Τῆς δὲ ἀνακρίσεως τοῦ ζητήματος τούτου προτάσσομεν ὡς ἐν εἰσαγωγῇ ὅσα ἐκρίναμεν ὡς ἀπαραίτητα ἐνθάδε περὶ τῆς μετάφρασεως τῶν Ο' ἐν γένει καὶ ἰδίᾳ περὶ τῆς γλωσσικῆς αὐτῆς ὑφῆς.

ΒΟΗΘΗΜΑΤΑ

Ἐκ τῆς πλουσιωτάτης βιβλιογραφίας σημειοῦμεν τὰ κυριώτατα, ὡς καὶ τινὰ μᾶλλον τὸν Ἑλληνα ἀναγνώστην ἐνδιαφέροντα, τὰ ἑξῆς:

Ἄδριανοῦ, Εἰσαγωγή εἰς τὰς ἁγίας Γραφάς (Migne Ἑλλ. Πατρ. Τ. ἙΒΟΛΟΓΙΑ, ΤΟΜ. Γ' γ' 1925

96. Κ. Οικονόμου τοῦ ἑξ Οἰκονόμων. Περὶ τῶν Ὁ' ἑρμηνευτῶν (Τετράτομον ἔργον διασῶζον ἐν πολλοῖς τὴν ἀξίαν αὐτοῦ Ἀθήνησι. 1844—1849). *W. Churlton*, The Influence of the LXX version of the O. T. upon the progress of Christianity (Cambridge 1861). *E. Hatch*, Essays in Biblical Greek (1889) *H. A. Kennedy*, Sources of N.T. Greek (1895). *J. Viteau*, Étude sur le grec du N. T. comparé avec celui de Septante (Paris 1896), A postolides, Du grec alexandrin et de ses rapports avec le Grec ancien et le Grec moderne. Alexandrie 1892. Β. Ἀντωνιάδου Φιλολογικά ἐκ τῆς Κ.Δ. (Ἀθῆνᾶς, 5' 1894 σ. 105—137). *A. Deissmann* Bibelstudien (1895), Neue Bibelstudien (1897), Die sprachliche Erforschung der griech. Bibel (1898). Hellenistisches Griechisch (ἐν τῇ R. Enc. f. Prot. Th. u. K. τοῦ Hauck VII σ. 267 ἔξ.) Die Sprache der griech. Bibel (ἐν Theol. Rundschau I. σ. 463 ἔξ. V. 58 ἔξ.) Die Hellenisierung des semit. Monotheismus (1903) Paulus (1911). *J. Korsunski*, Ἡ μετ. τῶν Ὁ', ἡ σημασία αὐτῆς ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς Ἑλλήν. γλώσσης καὶ γραμματικῆς (ἑωσσοσι. 1898). *Th. Nägeli*, Der Wortschatz des Ap. Paulus (1905). *J. Psichari*, Essai sur le grec de la Septante (ἀνατύπωσις ἐκ τῆς Revue des études juives Ἀπρίλιος 1908). *H. B. Swete*, An Introduction to the O. T. in Greek (β' ἔκδοσις 1914). *H. Volmer*, Die Alttestam. Citate bei Paulus (1895) *W. Dittmar*, Vetus Testamentum in novo (1903). *E. Huhn* Die A. T. Citate und Reminiscenzen im N. T. (1900) καὶ *Thackeray* The Septuagint and Jewish worship (β' ἔκδ. 1923).—Πληρεστέραν δὲ βιβλιογραφίαν εὐρίσκει ὁ βουλόμενος ἐν τῇ ἀνωτέρῳ μνημονευθείᾳ περισπουδάσῳ τοῦ Swete Εἰσαγωγῇ εἰς τὴν ἑλληνικὴν Π.Δ.

Ἡ μετάφρασις τῶν Ο' ἢ κατὰ τοὺς Ο' (τ. ἔ. ἑρμηνευτάς), οὕσα ἢ καλαιοτάτη τῶν τῆς Π. Δ. μεταφράσεων, ἐκλήθη οὕτω διὰ τὸ στρογγύλον τοῦ ἀριθμοῦ ἐκ τῆς ἐν τῇ ψευδωνύμῳ τοῦ Ἀριστέου ἐπιστολῇ φερομένης παραδόσεως, καθ' ἣν ἡ Πεντάτευχος μετεφράσθη ὑπὸ ὀβ' ἑρμηνευτῶν, καὶ ἥτις ἔπειτα ἐπεξετάθη ἐφ' ὅλης τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης¹. Τυχχάνει δ' ἡ μετάφρασις αὕτη, κατὰ τὴν σήμερον ἐν τῇ ἐπιστήμῃ κρατοῦσαν γνώμῃ, τῆς κατ' Αἴγυπτον ἐλληνιστοῦσης Ἰουδαϊκῆς διασπορᾶς δημούρημα, ὑπὸ διαφόρων ἐξηγητῶν καὶ ἐν διαφόροις ἐποχαῖς ἀπαρτισθὲν κατὰ τὸ πλεῖστον πάντως ἀπὸ τῶν μέσων που τῆς Γ' μέχρι τοῦ τρίτου τετάρτου τῆς Β' π.χ. ἑκατονταετηρίδος². Καὶ περὶ μὲν τοῦ πρώτου χρονικοῦ ὁρίου ἔνδειξις ὑπάρχει μάλιστα ἡ ὑπὸ τοῦ κατὰ τοὺς χρόνους Πτολεμαίου τοῦ Δ' (222—205) ἀκμάσαντος ἑλληνιστοῦ Ἰουδαίου συγγραφέως Δημητρίου χρησιμοποίησις τοῦ πρώτου μεταφρασθέντος ἔργου, τῆς Πεντατεύχου³. Περὶ δὲ τοῦ β' χρονικοῦ ὁρίου τεκμηρίον σπουδαιότατον ἔχομεν τοὺς λόγους τοῦ Σειραχίδου, ὧδέ πως προλογίζοντος μετὰ τὸ 132 π.χ. ἔτος τὴν μετάφρασιν τοῦ ἔργου τοῦ κάκπου αὐτοῦ Ἰησοῦ· «οὐ γὰρ ἰσοδυναμεῖ αὐτὰ ἐν ἑαυτοῖς ἐβραϊστί λεγόμενα καὶ ὅταν μεταχθῆ εἰς ἑτέραν γλῶσσαν· οὐ μόνον δὲ τοῦτο, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ νόμος καὶ αἱ προφητεῖαι καὶ τὰ λοιπὰ τῶν βιβλίων οὐ μικρὰν ἔχει τὴν διαφορὰν ἐν ἑαυτοῖς λεγόμενα», δι' ὧν προῦπι-

1. Ἐν τῇ μεταφράσει τῶν Ο' συμπεριλαμβάνονται καὶ μετ' αὐτῆς συνεκδίδονται ὡς *ἑλληνικῆ Π. Δ.* καὶ τὰ εἴτε πρωτοτύπως εἴτε κατὰ μετάφρασιν ἑλληνιστὶ σφριζόμενα *δευτερομανονικά* λεγόμενα βιβλία, ἐμφανίζοντα μεγάλην ἀπὸ ἐπόψεως γλῶσσης· τε καὶ ἕφρου· πρὸς τὴν μετάφρασιν τῶν Ο' συγγένειαν, ὅπερ φαινόμενον ἐξηγείται ἐκ τῆς ὑπὸ τῆς μεταφράσεως ταύτης ἐπὶ τοὺς συγγραφαῖς ἢ μεταφραστὰς τῶν βιβλίων ἐκείνων ἀσκηθείσης ἐπιδράσεως. Ὅθεν ἀπὸ τῆς ἐπόψεως ταύτης δύναται νὰ θεωρηθῆ ἡ *ὅλη ἑλληνικῆ Π. Δ.* ὡς ἀποτελοῦσα ἐνότητα.

2. Βιβλία τινὰ ἴσως μετεφράσθησαν βριδύτερον, (Ὅσα καὶ Schürer *Geschichte des jüd. Volkes im Zeitalter J. Chr.* IV σ. 426 ἔξ. καὶ Swete *μν. ἔ. σ. 25* ἔξ.

3. Ὅσα τὰ παρὰ Κλήμεντι τῷ Ἀλεξανδρῆι (Στρωματ. Α' 130) διασωθέντα ἀποσπάσματα. Π ββ. καὶ Ἰωσήπου Ἰουδ., Ἀρχ. Α' 1ε' καὶ Εἰς ββ. Εὐαγγ. Προπαρ. Θ' 1ς ἔξ.

θεται ἢ μετάφρασις οὐ μόνον τῆς Πεντατεύχου, ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλων βιβλίων τῆς Π. Δ., ἰ.ε. τῶν τε προφητικῶν καὶ τῶν ἀγιογράφων.

Ὡς πρὸς δὲ τὴν γλώσσαν τῆς μεταφράσεως τῶν Ο', ἥτις κυρίως ἐνδιαφέρει ἡμᾶς ἐνθάδε, μέχρι μὲν οὐχὶ πρὸ πολλῶν ἐτῶν ἐκράτει ἡ θεωρία ἐκεῖνων, οἵτινες τὴν ἑλληνικὴν Π. καὶ Κ. Διαθήκην ὅλως κχωρισμένως ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς γενέσεως αὐτῶν ἐξετάζοντες ἀπέδεχοντο ἰδίαν ἰουδαίζουσαν ἑλληνικὴν διάλεκτον, λαλουμένην δῆθεν ὑπὸ τῶν ἑλληνιζόντων Ἰουδαίων τῆς Ἀλεξανδρείας καὶ τῆς διασπορᾶς καθ' ὅλου, ἥτις κατ' αὐτοὺς εἶναι καὶ ἡ τῆς ὅλης ἑλληνικῆς βίβλου γλώσσα, ἢ κατὰ παλαιότεραν ῥήτραν τοῦ Cremer «γλώσσα τοῦ ἁγίου πνεύματος» (ἀλεξανδρεωτικὴ, παλαιστίνη ἑλληνικὴ, ἐκκλησιαστικὴ, ἰουδαιοελληνικὴ, ἰουδαιοχριστιανικὴ διάλεκτος, ἑλληνιστικὸν ἰδίωμα ἢ διάλεκτος). Πρὸ ὀλίγων δ' ὅμως ἐτῶν, ἐνδελεχέστερον ἐρευνήθεισος τῆς ἑλληνιστικῆς γλώσσης καὶ δὴ καὶ τῆς δημῶδους, ἐπὶ τὴν μελέτην καὶ γνῶσιν τῆς ὁποίας ἀφθονον ἐπέχυσε φῶς ἡ σπουδὴ τῶν ἐπιγραφῶν καὶ τῶν ἀγὰ τὴν Αἴγυπτον ἀνευρεθέντων ἑλληνικῶν παπύρων ἐν συγκρίσει πρὸς τὴν δημῶδη νεοελληνικὴν, ἐλαττωθέντος σφόδρα τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἐν τῇ ἑλληνικῇ ἀγ. Γραφῇ ἐβραϊσμῶν, ὧν πλείστα ὅσα ἀνάλογα ἀνευρέθησαν ἐν τοῖς ῥηθείσι γλωσσικοῖς μνημείοις, ἀπεδείχθη ἀνύπαρκτος καὶ ὅλως ἀμαστυρήτος ἢ ἀλεξανδρεωτικὴ ἢ ὁπωσδήποτε ἄλλως λεγομένη ἑλληνοϊουδαϊκὴ διάλεκτος, ἢ δὲ ἑλληνικὴ Βίβλος, ἢ τε παλαιὰ καὶ ἡ νέα, ἤξετο ἐκτοτε σπουδαζομένη ὡς μνημεῖον τῆς κοινῆς ἑλληνικῆς γλώσσης. Ἡ δὲ τιμὴ τῆς ὀριστικῆς τῆς μεθόδου καὶ γνώμης ταύτης ἐν τῇ ἐπιστημῇ διὰ πολλῶν μόχθων ἐπιβολῆς ἀνήκει κυρίως εἰς τὸν ἐπιφανῆ Γερμανὸν καθηγητὴν τῆς ἐρμηνείας τῆς Κ. Δ. Α.θ. Deissmann.⁹

4. Διὰ τῆς προσηγορίας ταύτης, ἥς εἰσηγητὴς ἐγένετο Scaliger ὁ νεώτερός, ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ Πράξεων Ἀπ. Σ' 1, ἐξακολουθεῖ καὶ κατὰ τοὺς νεωτάτους χρόνους νὰ χαρακτηρῆται ὑπὸ πολλῶν ἐθνικῶν ἢ ἑλληνικῆ τῆς ἀγ. Γραφῆς γλώσσος. (Ὅσα καὶ Thayer ἐν τῷ τοῦ Hastings A Dict of the Bible III σελ. 39).

5. Κατὰ τὸν Geldart ἡ σημερινὴ ἑλληνικὴ συνίστηναι ὑπόμνημα εἰς τὴν γλώσσαν τῶν Ο' καὶ τὴν Κ. Δ. κρείσσον ἢ αὐτὴ συγγραφῆ τῶν συγχρόνων ἱστορικῶν, ῥητόρων, γραμματικῶν καὶ φιλοσόφων καὶ «ἡ ἑλληνικὴ τῆς Κ. Δ. . . δὲν εἶναι οὐτῶς δημῶδης, so merely a vernacular, ὅσον ἡ τῶν Ο'» (Modern Greek Language σ. 101 ἐξ.) π.βλ. καὶ Σ. Μενάρδου, The Value of Byzantine and modern Greek, Oxford 1906. Κατὰ δὲ τὸν Ἰ. Ψυχᾶρην «ἡ ἑλληνικὴ τῶν Ο' καὶ ἡ νεοελληνικὴ εἶναι μία καὶ ἡ αὐτὴ γλώσσα» (Μν. Σ. σ. 184).

6. Ὅσα τὰ ἐν τῇ βιβλιογραφίᾳ μνημονευθέντα ἔργα αὐτοῖ, οἷς προσθετέον.

Ἐν ταῖς περιὶ τῆς γλώσσης ὅμως τῆς μεταφράσεως τῶν Ο΄ κρίσεις αὐτοῦ ὑπερέβαλεν ὁ Deissmann, ὅστις καίπερ ἀναγνωρίζων ὅτι ἐν τῇ ἑλληνικῇ ταύτῃ Βίβλῳ παραμένουσι ἴχνη τῆς σημιτικῆς καταγωγῆς αὐτῆς (μάλιστα οἱ εἰσέτι οὐκ ὀλίγοι σημιτισμοί, οὐδὲν ἦττον ὑπερξαιρεῖ τὴν ἑλληνικότητα αὐτῆς⁷. Τοῦ ὀρθοῦ δὲ θὰ ἐστοχάζετο τις μᾶλλον προσπαθῶν νὰ κατανοήσῃ τὴν βίβλον τῶν Ο΄ ἅμα μὲν ὡς σύνολον γραφῶν ἀποδεδομένων εἰς τὴν κοινὴν ἑλληνικὴν κατὰ τὴν βάσιν γλώσσαν, τὴν ὑπὸ τῶν ἐν Αἰγύπτῳ ἑλληνιστῶν κατὰ τοὺς χρόνους τῶν Πτολεμαίων λαλουμένην, ἅμα δὲ ὡς συλλογὴν μεταφράσεων ἐκ πρωτοτύπων σημιτικῶν, ἀνεξίτηλον ἐπ' αὐτὰς κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἦττον τὸν ἑαυτῶν χαρακτῆρα καταλιπόντων⁸. Ἐντεῦθεν δ' ἐξηγεῖται, ὅτι τὸ μὲν λεξιλόγιον τῆς μεταφράσεως εἶναι τὸ ἑλληνιστικόν, ἡ δὲ σύνταξις καὶ τὸ ὕφος ἑβραϊζοῦσι κατ' ἔντασιν ποικίλλουσαν ἐν ἐκάστῳ τῶν ἐπὶ μέρους βιβλίων ἢ ἐν ὁμάσιν βιβλίων, ἀναλόγως τοῦ βαθμοῦ τῆς ἰκανότητος, ἀλλὰ καὶ τῆς θελήσεως ἐκάστου τῶν Ἰουδαίων μεταφραστῶν, ὅπως ἐπακριβῶς ἀποδώσῃ εἰς τὴν ἑλληνικὴν τὸ πρωτότυπον, ὁπόθεν προκύπτει καὶ ἡ μεμαξυία τῶν ἐπὶ μέρους βιβλίων ἢ ὁμάδων τούτων παρατηρουμένη διαφορὰ περιὶ τὴν σαφήνειαν. Καὶ δὲν δύναται μὲν τις νάρνηθῆ τὴν ἐν τῇ μεταφράσει ταύτῃ ἐμφανιζομένην ὑπὸ γλωσσικὴν ἔποψιν ἐν ὅτι τ α,

ἐνθάδε καὶ τὸ μνημειῶδες εἰς δ' ἑκδοσιν ἤδη ἐμφανισθὲν (1924) σύγγραμμα αὐτοῦ ὑπὸ τὸν τίτλον «Licht vom Osten». Σπουδαιοτάτην δὲ πρὸς τὴν κατεύθυνσιν ταύτην συμβάλῃν παρέσχον καὶ αἱ ἐργασίαι τοῦ Moulton καὶ ἡτὴ πρότερον τοῦ Mahaffy.

7. Τούτο πράττει μάλιστα ἐν τῇ πραγματείᾳ αὐτοῦ «Die Hellenisierung des Sem. Monotheismus (1903). Σημειωτέον δ' ὅμως ἐνθάδε, ὅτι κατὰ τῆς τοιαύτης ὑπερβολῆς τοῦ D. καὶ τῶν θαυμαστῶν αὐτοῦ (Moulton, Helbing, Witkowski, Zwaan κ.δ.) ἀντιπεξήλθον ἄλλοι τε, ἐν οἷς καὶ ὁ Wellhausen (Einleitung in die ersten Evangelien) καὶ ὁ Richard (ἐν τῇ ἐν J, Theol. Stud. X 38 σ. 28, ἐξ δημοσιουθεσίᾳ κριτικῆ ἐπὶ τῶν προλεγομένων εἰς τὴν Γραμματικὴν τῆς Κ.Α. τοῦ Moulton) καὶ ὁ ἡμέτερος Ψόχης (μν. εἰ. σ. 193 ἐξ.). Ὁ γὰρ δ' ἀφορᾷ εἰς τὴν σήμερον κρατούσαν ἐπὶ τοῦ προκειμένου ἐν τῇ ἐπιστήμῃ κατάστασιν, δύναται νὰ ῥηθῆ γενικῶς ὅτι οἱ περιὶ τὴν Κ.Α. ἀσχολούμενοι καὶ πολλοὶ φιλόλογοι μᾶλλον ὑπερβίλλουσι τὴν ἑλληνικότητα τῆς μεταφράσεως ταύτης, οἱ δὲ Ἑβραῖοι καὶ Ἀρμαῖοι ἐξαιροῦσι μᾶλλον τὴν σημιτικὴν αὐτῆς χροιάν.

8. Χαρακτηρηστικοὶ ἐπὶ τοῦ προκειμένου τυγχάνουσιν οἱ προμνημονευθέντες λόγοι τοῦ Σιραχίδου «οὐ γὰρ ἰσοδυναμεῖ αὐτὰ ἐν ἐλευσίᾳ Ἑβραϊστὶ λεγόμενα καὶ ὅταν μεταχθῆ εἰς ἑτέραν γλῶσσαν» (Προλ. Σιφ. Σιραχ).

ἦν προσδίδει αὐτῇ ἡ χρῆσις τῆς κοινῆς, μᾶλλον τῇ δημώδει παρεγγιζούσης, ἑλληνιστικῆς γλώσσης⁹, ἐν συνδυασμῷ μετὰ τοῦ ἥμιστά ἀμφισβητησίμου γεγονότος τῆς ἐπὶ τὰ μεταγενεσιέως μεταφρασθέντα βιβλία ἐπιδράσεως ὀρισμένων μεταφραστικῶν τρόπων καὶ τύπων καὶ οἰοεὶ ὀρισμένου μεταφραστικοῦ ὅρους¹⁰, μορφωθέντων ἤδη διὰ τῆς μεταφράσεως τῆς Πεντατεύχου, ἐξ ἧς ἐπόψεως θὰ ἐδικαιολογεῖτο πῶς καὶ ὁ χαρακτηρισμὸς τῆς ὄλης συλλογῆς τῶν μεταφρασματῶν ὡς μεταφράσεως τῶν Θ'. Οὐδὲν ἦττον ὅμως ἡ ἐνότης αὕτη δὲν εἶναι αὐστηρά, ἅτε τῆς ἐν λόγῳ μεταφράσεως οὐσης, ὡς εἴρηται, συλλογῆς μεταφρασματῶν προερχομένων ἐκ διαφόρων χρόνων καὶ ἀπὸ ἐρμηνευτῶν διαφόρου μορφώσεως ἑλληνικῆς τε καὶ ἐβραϊκῆς καὶ μετεχόντων καθ' ὅλου εἶπεν διαφόρων μεταφραστικῶν προσόντων καὶ ἰδιοτήτων¹¹. Οὕτως ὑπάρχουσιν ἐνταῦθα μεταφράσματα προδίδοντα οἰκειότητα τῶν μεταφραστῶν πρὸς τοὺς ἑλληνικοὺς τεχνικοὺς ὅρους τῆς ἐποχῆς αὐτῶν¹², ἔστι δ' ὅτε ἐμφανίζοντα ἑλληνικὴν κομψότητα οὐχὶ τυχαίαν, ὡς παρεστήρησεν ἤδη ὁ H. W. J. Thiersch¹³, ἀν μὴ καὶ ῥυθμὸν ἑλληνικόν, ὃν οὐχὶ ἀβασίμως ὑπέλαβον οἱ ἀνεκάλυψαν ἐν τῇ μεταφράσει τῶν ψαλμῶν οἱ Fr. Blass¹⁴ καὶ A. Heisenberg¹⁵.

Τὸ λεξιλόγιον τῆς μεταφράσεως τῶν Θ' συμφωνεῖ τῷ τῆς δημώδους ἑλληνικῆς τῆς πολεμαϊκῆς περιόδου, ὡς εἴρηται. Ἐξ ἄλλου, λέξεις ἑλληνιστικαὶ μάλιστα θερησκευτικοῦ καὶ ἠθικοῦ περιεχομένου προσέλαβον ἐνταῦθα ἐξ ἐπιδράσεως τοῦ ἑραϊκοῦ πρωτοτύπου σημασίαν ἰδιάζουσαν, οἷον ἄγγελος, γραμματεὺς, διάβολος, εἰδωλόθυτα, ἐκκλησία, ἔθνη, παντοκράτωρ, πεντηκοστή, προσήλυτος, Χριστός κ.π.ἄ. Τὸ καθιστῶν ὅμως μοναδικὴν τὴν μεταφράσιν ταύτην ἀπὸ ἐπόψεως γλωσσικῆς καὶ λογοτεχνικῆς εἶναι κυρίως

9. Ὅρα καὶ σημ. 5. σ. 192.

10. Ἡ τοιαύτη ἐπίδρασις διαπιστοῦται καὶ ἐν τοῖς ἑλληνιστῶν πρωτοτύποις συγγραμμένοις ἢ ἑλληνιστῶν μεταφρασμένοις δευτεροκανονικοῖς λεγομένοις βιβλίοις καὶ δύναται νὰ θεωρηθῆ ὡς ἀνάλογος πρὸς τὴν ἐπὶ τοὺς ἑλληνιστικοὺς συγγραφῆς ἐπίδρασιν τῆς Ἀπόδος διαλέκτου Παρβ. καὶ σημ. 1.

11. Swete μν. 3. σ. 315.

12. Deissmann, Hellenisierung des Sem. Monoth. σ. 169.

13. De Pentateuchi versione Alexandrina libri tres, Erlangae 1841 σ. 52 ἔξ. 59. 61. Ὅρα περὶ τούτων καὶ Κ. Οἰκονόμου μν. 3. Β 919 ἔξ. 5.

14. Theolog. Studien und Kritiken 1902 σ. 460 ἔξ.

15. Byzant. Zeitschrift XI (1902) σ. 222.

εἰπεῖν ἢ σύνταξις, ὁ ἰδιόρρυθμος τῆς κατασκευῆς τῶν προτάσεων καὶ τῆς διαθέσεως τῶν λέξεων τρόπος, ὅστις υπενθυμίζει πολλάκις ὅτι εὐδοκώμεθα ἐνώπιον μεταφράσεως ἐκ σημιτικοῦ πρωτοτύπου, καὶ τὸ ἰδιόρρυθμον ἐν γένει ὕφος, ὅπερ δημιουργηθὲν ἴδη ὑπὸ τῶν πρώτων μεταφραστῶν ἐπέδρασεν οὐκ ὀλίγον ἐπὶ τοὺς συγγραφεῖς καὶ τοὺς μεταφραστὰς τῶν λεγομένων δευτεροκανονικῶν καὶ ἐπ' αὐτοὺς ἔτι τοὺς συγγραφεῖς τῶν τῆς Κ. Δ. βιβλίων, δὲν εἶναι οὔτε ἀκραιφνῶς ἑλληνικὸν οὔτε ἀκραιφνῶς σημιτικόν, ἀλλὰ τι ἀνάμεικτον, καρπὸς καὶ τοῦτο τῆς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ μάλιστα εὐδοκώσεως συζυγίας τοῦ ἑλληνικοῦ μετὰ τοῦ ἰουδαϊκοῦ πνεύματος. Ὁρθῶς δὲ ὁ Deissmann¹⁶ ἀναδεικνύει τὴν θρησκευτολογικὴν σπουδαιότητα, ἣν πρὸς τῇ θρησκευτικῇ καὶ γλωσσοϊστορικῇ καὶ φιλολογικῇ κέκτηται ἡ μετάφρασις αὕτη, ἅτε ἐμφανίζουσα ἄριστα τὴν εἰδολογικὴν προσαρμογὴν τοῦ ἀνὰ τὴν οἰκουμένην διεσπαρμένου Ἰουδαϊσμοῦ πρὸς τὸ ἑλληνικὸν καὶ ἑλληνιστικὸν περιβάλλον, γενομένη γέφυρα μεταξὺ Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως καὶ οὔσα, κατὰ τὸν εὐστόχον τοῦ λογιτοῦ τούτου χαρακτηρισμόν, οὐ μόνον μνημεῖον σπουδαιότατον ἀλλὰ καὶ παράγων κραταῖος τῆς ἐξελληνίσεως τοῦ σημιτικοῦ μονοθεϊσμοῦ¹⁷.

Ἡ μετάφρασις τῶν Ο΄ δημιουργηθεῖσα πιθανότατα, κατὰ τὴν κρατοῦσαν σήμερον μεταξὺ τῶν εἰδικῶν γνώμην, χάριν θρησκευτικῶν σκοπῶν, κυρίως δὲ χάριν τῶν θρησκευτικῶν ἀναγκῶν τῆς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ἰουδαϊκῆς συναγωγῆς, ἐξηπλώθη ταχέως οὐ μόνον ἀνὰ τὴν Αἴγυπτον, ἀλλὰ καὶ καθ' ἅπασαν τὴν ἑλληνίζουσαν ἰουδαϊκὴν διασποράν¹⁸, ἧς ἐξυπηρέτει τὸν τελετουργικὸν βίον, ἀποβάσα ἐνταῦθα βιβλος κατ' ἔξοχὴν λαϊκὴ, κατὰ Σάββατον καὶ τὰς ἑορτὰς ὑπὸ ἑκατοντάδων ἀναγινωσκομένη καὶ ὑπὸ μυριάδων ἐπὶ συναγωγῆς ἀκουμένη.

16. Hellenisierung des S. M. σ. 126 ἐξ.

17. Τὸν ἐξελληνισμὸν τοῦτον τοῦ σημιτικοῦ μονοθεϊσμοῦ μὴ περιορίζων ὁ Deissmann μόνον ἐπὶ τοῦ εἰδολογικοῦ μέρους, ἐπεκτείνει αὐτὸν καὶ ἐπὶ τοῦ περιεχομένου. Ἀλλ' ὁ ἰσχυρισμὸς περὶ ἀλλοιώσεως οὐσιαστικῆς τοῦ σημιτικοῦ μονοθεϊσμοῦ παρὰ τοῖς Ο΄ κ' ἦξει ἀποχρωσῶν ἀποδείξεων, ὧν τὴν ἀνάγκην φαίνεται συναισθανόμενος καὶ αὐτὰς ὁ ἐπιφανὴς οὐ ο; τῶν Ο΄ ἐρρευνητῆς ("E. σ. 153).

18. Περὶ τῆς ταχέως ἀνὰ τὴν ἑλληνίζουσαν διασποράν ἐξαπλώσεως τῆς Μ. τῶν Ο΄ μαρτυροῦσι πρὸς τοῖς ἄλλοις τεκμηρίοις ("O. J. Swete μν. ἔ. σ. 374 ἐξ.) καὶ αἱ ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ Β΄ ἢ ἀρχῶν τοῦ Α΄ π.χ. αἰῶνος χρονολογούμεναι καὶ ἐν ἐπιγραφαῖς τῆς κατὰ τὴν Δῆλον Πηνείας διασφωζόμεναι ἀρού. (Deissmann μν. ἔ.σ. 166).

Ἐντεῦθεν δ' ἐξήσκησε μερίστην ἐπίδρασιν οὐ μόνον ἐπὶ τοὺς θεολόγους καὶ τοὺς λογίους ἐν γένει, οἱοὶ ὁ Δημήτριος καὶ ὁ Εὐδόλεμος, ὁ Ἰώσηπος καὶ μάλιστα ὁ Φίλων, οἵτινες μετέχειρίζοντο τὴν μετάφρασιν ταύτην ὡς ἱερὸν κείμενον, ἀλλὰ καὶ μεταξὺ τῶν κατωτέρων κοινωνικῶν στρωμάτων, ἀποκτήσασα κύρος ἴσον τῷ τῆς πρωτοτύπου ἑβραϊκῆς Βίβλου¹⁹. Οὐ μὴν, ἀλλὰ καὶ τῷ ἔργῳ τοῦ Ἰουδαίου ἀνά τὰ ἔθνη προσηλυτισμοῦ σπουδαιότατα ὑπεβοήθησεν ἡ ἑλληνικὴ αὕτη μετάφρασις τῆς ἑβραϊκῆς Βίβλου, τῆς ἐπιδράσεως αὐτῆς ἐπεκταθείσης οὕτω καὶ μέχρι τοῦ ἐθνικοῦ κόσμου²⁰, μάλιστα ἐν Αἰγύπτῳ, ἔνθα μέχρι τῶν ἡμερῶν τοῦ Φίλωνος «ἀνά πᾶν ἔτος ἑορτὴ καὶ πανήγυρις ἄγεται κατὰ τὴν Φάρον νήσον, εἰς ἣν οὐκ Ἰουδαῖοι μόνον, ἀλλὰ καὶ παμπληθεῖς ἕτεροὶ διαπλέουσι, τὸ χωρίον σεμνύνοντες ἐν ᾧ πρῶτον τὸ τῆς ἑρμηνείας ἐξέλαμψε²¹».

Τούτων δ' οὐτὶς ἐχόντων, εὐδὴλον οὐ πολυτιμωτάτας θὰ προσέφερον ἢ μετάφρασις αὕτη ὑψηλείας καὶ τῷ ἀρτιγεννήτῳ χριστιανισμῷ κατὰ τὴν ἀνά τὴν ἑλληνόφωνον Ἀνατολὴν καὶ τὴν ἑλληνισμοῦ οὐχὶ παντελῶς ἄγευστον Δύσιν ἐξάπλωσιν αὐτοῦ. Πράγματι δ' ἐγένετο τούτου σύμμαχος σπουδαία, χρηματίσασα ἡ μόνη ἐπίσημος Βίβλος τῆς ὅλης σχεδὸν παλαιᾶς ἐκκλησίας ἐν τῷ ῥωμαϊκῷ κράτει²², μέχρι τοῦ χρόνου καθ' ὃν

19. Deissmann μν. ε. 162 ἐξ καὶ Swete μν. ε. 369 ἐξ.

20. Περὶ τούτου ἔχομεν τεκμήρια ἐν τῷ μολυβδίνῳ πλάνκῳ τοῦ Ἀδρουμήτου καὶ ἐν τισὶ μαγικοῖς παπύροις. Ὁρᾶ Deissmann Bibelstudien σ. 21—54.

21. Ὁρα Φίλωνος ἐκδ. Mangey II 140. Ἐννοεῖται οὐ τοῦτο διετέλει ἐν ἀντιφάσει πρὸς τοὺς ἐν τῇ ῥαββινικῇ πραγματείᾳ Sopherim λόγους, καθ' οὓς ἡ ἡμέρα ἐν ἣ ἡ τόρα καταγράφη ἑλληνιστὶ ὑπέρξε τῷ Ἰσραὴλ «οὕτω σκληρὰ ὅσον καὶ ἐκείνη ἐν ἣ κατασκευάσθη ὁ χρυσοῦς μόσχος». Ἐνθάδε δὲ σημειωτέον οὐ ὁ Ad. Harnack ὁμιλῶν περὶ τῆς εἰς τὸν ἑλληνικὸν κόσμον, καὶ κυρίως τὸν πεπαιδευμένον, ἐμποιομένης ὑπὸ τῆς μεταφράσεως τῶν Ὁ' ἐντυπώσεως ἀναδεικνύει πρὸς τοὺς ἄλλοις μετ' ἐνθουσιασμοῦ τὰ πολλαπλᾶ αὐτῆς προσόντα, τὸ φιλοσοφικὸν πνεῦμα τῶν ἀνεξαρτήτων πλοῦτον τῆς ὕλης, τὴν ποικίλῃαν, τὸ πλεονεξία, κτλ. δι' ὧν ἐνεφανίστο ὡς φιλολογικὸς κόσμος, ὡς δευτέρα τίς δημιουργία, ἴδιμος τῇ πρώτῃ! [Sitzungsberichte der Berliner Akademie 1902 σ. 508 ἐξ]. Εἰς ταῦτα δυνάμεθα νὰ προσθέσωμεν, ὅτι σπανίως βίβλιον καὶ δευτὴ καὶ μετάφρασις ἦσκησεν ἐπὶ τὰ πνεύματα τῶν ἀνθρώπων σιγᾶς μακρᾶς γένεσιν ἐπίδρασιν οὕτως ἰσχυρὰν καὶ οὕτω πολυμέρη, οἷαν ἡ ἑλληνικὴ μετάφρασις τῆς Π. Δ.

22. Ὁ ἐκκλ. ἱστορικὸς Εὐδόλεμος, πῶρα τῆρεῖ ὅτι ἐπὶ τῶν χρόνων αὐτοῦ «αὐτὴ μόνη τῆ ἑρμηνείας τῶν Ὁ' ἢ καθ' ὅλης τῆς οἰκουμένης ἠκλιμένη Χριστοῦ ἑλληνιστᾶ προσέχει, τῶν τῶν Σωτήρος Ἀποστόλων τῶν καὶ μὴθητῶν ἀρχίθεν αὐτῇ χρῆσθαι παραδεδωκότων» (Χρονικ. Α' 16).

ἐνεφανίσθησαν καὶ ἐπεβλήθησαν αἱ πρῶται μεταφράσεις, αἱ ἐπ' αὐτῆς ταύτης εἴτε ἐν ὅλῳ εἴτε ἐν μέρει σιτηθεῖσαι, οἷα εἶναι ἡ ποσειδωνία τῶν θυγατέρων τῆς μεταφράσεως τῶν Ο', ἡ παλαιὰ λατινική, ἡ αἰγυπτιακή, ἡ αἰθιοπική, ἡ ἀραβική, ἡ συριακή, ἡ γοθδική, ἡ ἀρμενική, ἡ σλαωνική, (ἀπὸ τοῦ β—θ' αἰῶνος). Πρὸ πάντων δ' ἐπισημοτάτην κατέσχεν ἡ μετάφρασις αὕτη θέσιν ἐν τῷ πρωτογόνῳ χριστιανισμῷ, παρ' ἧς μέχρι τῆς κυκλοφορίας καὶ δὴ καὶ τῆς ἐπιβολῆς συλλογῶν τῶν βιβλίων τῆς Κ. Διαθήκης (Ἐπιστολαὶ Παύλου—Ἐδαγγέλια — Καθολικαὶ ἐπιβολαὶ) ἐχρησίμευεν ὡς ἡ μοναδικὴ αὐθεντικὴ ἱερά Βίβλος, ἐν τε τῷ τελετουργικῷ καὶ τῷ ἰδιωτικῷ βίῳ²³. Ἐντεῦθεν ἐπόμενον θὰ ἦτο νὰ ἀσκήσῃ ἡ μετάφρασις τῶν Ο' σπουδαιοτάτην καὶ ἐπὶ τοὺς τῆς Κ. Διαθήκης ἰ. συγγραφεῖς ἐπίδρασιν, ἥτις πολλοῖς τεκμηρίοις φηροῦται τηλικαύτη, ὥστε ἀπὸ τῆς ἐπόψεως ταύτης νὰ μὴ δύναται νὰ ὑποληφθῇ ὡς ὑπερβολικὸς ὁ τοῦ D issmann ἰσχυρισμὸς, ὅτι «ἡ μετάφρασις τῶν Ο' ἐγένετο μήτηρ τῆς Κ. Δ». Ὅποια δ' ἐγένετο ἡ ἐπίδρασις τῆς μεταφράσεως ταύτης καὶ τῆς Ἑλληνικῆς Π. Δ. καθ' ὅλου ἐπὶ τὸν Ἀπόστολον Παῦλον ἐρχόμεθα νὰ ἐξετάσωμεν ἐφεξῆς.

Η ΕΠΙ ΤΟΝ ΑΠ. ΠΑΥΛΟΝ ΕΠΙΔΡΑΣΙΣ ΤΩΝ Ο'

§ 2. Περὶ τῆς ἐπιδράσεως ταύτης καθ' ὅλου

Ἡ μετάφρασις τῶν Ο', εἰρῦτατα ἀνά τὴν ἑλληνίζουσαν Ἰουδαϊκὴν διασπορὰν διαδεδομένη, βεβαίως θὰ ἐγένετο τῷ Ἄπ. Παύλῳ, τῷ τέκνῳ τούτῳ τῆς διασποράς, παιδιόθεν οἰκεία²⁴, τοῦλάχιστον ἐκ τοῦ ἐν ταῖς συναγωγαῖς τῆς Ταρσοῦ θρησκευτικῷ βίου, καθὼς εἶναι ἀναμφισβήτητος καὶ ἡ πρὸς τὴν πρωτότυπον ἑβραϊκὴν Βίβλον οἰκειότης αὐτοῦ, κτηθεῖσα διὰ πολυχρονίου παρὰ τοὺς πόδας τοῦ Γαμαλιήλ²⁵ βιβλικῆς μελέτης, ἅμα δὲ καὶ τελετουργικῆς χρήσεως αὐτῆς ἐν Ἱερουσαλὴμ, τῇ

23. Ὅρα καὶ Harnack: Beiträge zur Einleitung in das N. T. (V 1912 σελ. 22 ἐξῆς) καὶ J. Leipoldt Geschichte des Neutestam. Kanons I 1907 σελ. 13 ἐξ. καὶ Chr. Bugge ἐν τῇ Revue d'histoire et de philosophie religieuses (1924 no 5 σελ. 449 ἐξ.) ἄρθρον ὑπὸ τὸν τίτλον «L'ancien Testament Bible de la primitive Eglise».

24. Τούτο εἰκότως καὶ ἐκ τῆς ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς αὐτοῦ ἐμφανιζομένης μεγάλῃς αὐτοῦ οἰκειότητος πρὸς τὴν ἐν λόγῳ μετάφρασιν (Ὅρα καὶ Deissmann Paulus σελ. 63).

25. Πραξ. Ἀπ. κβ' 3.

μητροπόλει τῆς Ἰουδαϊκῆς θεοκρατίας. Ὅτι δὲ ἐν τῇ μετὰ ταῦτα μακροῦ αὐτοῦ ἀνὰ τὴν ἑλληνίζουσαν Ἰουδαϊκὴν διασπορὰν καὶ μετὰ τοῦ ἑλληνοφώνου τῆς τε Ἀνατολῆς καὶ τῆς Δύσεως ἔθνικοῦ κόσμου ἀποστολικῆ δράσει, ὁ ἀπόστολος οὗτος, ἐμφανιζόμενος καὶ κηρύσσων τὸ πρῶτον ἐν ταῖς ἑλληνιζούσαις Ἰουδαϊκαῖς συναγωγαῖς, εἶτα δὲ ταύτην χρησιμοποιοῦν καὶ ἐν ταῖς ὑπ' αὐτοῦ ἰδρυόμεναις ἐκκλησίαις, θὰ ἐξωκειοῦτο ἔτι μᾶλλον πρὸς τὴν ἑλληνιστικὴν Βίβλον εἶναι αὐτόδηλον, καθὼς ἦτο ἐπόμενον ἵνα ἡ ἐξοικειώσις αὕτη οὐχὶ ἀσήμαντον ἀσκήσῃ ἐπ' αὐτὸν ἐπίδρασιν. Τοῦτο δὲ τεκμηριοῦται ἀμέσως μὲν ἐν τῇ παρενθέσει πολυαριθμῶν χωρίων ἐκ τῆς μεταφράσεως τῶν Ο' ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς αὐτοῦ, ἐμμέσως δὲ καὶ ἔτι βαθύτερον ἐν τε τῇ χρήσει λέξεων καὶ φράσεων αὐτῆς, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ πολλαπλῇ ἀπομιμήσει τῆς τε φρασιολογίας καὶ τοῦ ὕφους αὐτῆς, ὡς ἐφεξῆς θέλει δεχθῆ.

§ 3. Αἱ ἐκ τῆς μεταφράσεως τῶν Ο' παραθέσεις τοῦ Παύλου

Τὰ ἐκ τῆς Π. Δ. παρατιθέμενα ὑπὸ τοῦ Ἀπ. Παύλου χωρία προέρχονται σχεδὸν ἀποκλειστικῶς ἐκ τῆς μεταφράσεως τῶν Ο'. Ἐκ τῶν ἐν τῇ Κ.Δ. 160 περίπου ἀμέσων παραθέσεων ἐκ τῆς μεταφράσεως ταύτης τὸ ἡμισὺ πον (περὶ τὰ 78) εὑρηται ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς τοῦ Παύλου, ἔξ ὧν 71 περιέχουσιν αἱ τέσσαρες μεγάλα ἐπιστολαὶ καὶ δὴ 42 αἱ πρὸς Ῥωμαίους, 19 αἱ δύο πρὸς Κορινθίους καὶ 10 ἡ πρὸς Γαλάτας ἐπιστολή, 5 πρὸς Ἐφεσίους καὶ 2 αἱ πρὸς Τιμόθεον, ὡς ἐμφαίνεται ἐν τῷ ἑξῆς πίνακι :

Ῥωμ.	α'	17	'Αββακὸν	β'	4
»	β'	24	'Ἡσαίου	νβ'	5
»	γ'	4	Ψαλμ.	ν'	6
		10—18		ιγ'	1—3
		20		ριβ'	2
δ'	3	22	Γενέσ.	ια'	6
		7 ἔξ.	Ψαλμ.	ιγ'	1 ἔξ.
		17	Γεν.	ιζ'	5
		18	»	ιε'	5
ζ'	7		'Ἐξόδου	ζ'	14.17
η'	36		Ψαλμ.	μγ'	23
θ'	7		Γεν.	κν	12
		9		ιη'	10

Ρωμ.	θ'	12	Γενεσ.	κε' 23
		13	Μαλαχ.	α' 2
		15	Ἐξόδου	λγ' 19
		17		θ' 16
		26	ᾠσηè	α' 10
		27	Ἦσ.	ι' 22
		29		α' 9
		33	η' 14+κη'	16
ι'	6—9	Δευτερον.	λ' 11—14	
	15	Ἦσ.	νβ' 7 (Ναούμ α'15)	
	16		νγ' 1	
	18	Ψαλμ.	ιη' 5	
	19	Δευτερον.	λβ' 21	
	20	Ἦσ.	ξε' 1 ἐξ.	
ια'	1 ἐξ.	Ψαλμ.	ηγ' 14	
	3 ἐξ.	Γ' Βασ.	ιθ' 10. 14. 18.	
	8	Ἦσ.	κθ' 10+Δευτερο. κθ' 4	
	9	Ψαλμ.	ξη' 23+λδ' 8	
	26	Ἦσ.	νθ' 20+κζ' 9	
	34		μ' 13	
ιβ'	20 ἐξ.	Παροιμ.	κε' 21	
ιγ'	9	Ἐξοδ. κ' 13 ἐξ.	Λευιτ. ιθ' 18	
ιδ'	11	Ἦσ.	με' 23	
ιε'	3	Ψαλμ.	ξη' 10	
	9		ιζ' 50 (Β' Βασ. κβ' 50)	
	10	Δευτερο.	λβ' 43	
	11	Ψαλμ.	ρις' 1	
	12	Ἦσ.	ια' 10	
	21		νβ' 15	
Α' Κορ.	α' 19	Ἦσ.	κθ' 14	
	31	Ἱερειμ.	θ' 24	
β'	9	Ἦσ.	ξδ' 4	
	20	Ψαλμ.	ηγ' 2	
ς'	16	Γενέσ.	β' 24	
θ'	9	Δευτερο.	κε' 4	
ι'	7	Ἐξοδ.	λβ' 6	

A' Κορ.	ι' 26	Ψαλμ.	κγ' 1
	ιδ' 21	΄Ησ.	κη' 11 ἐξ.
	ιε' 32		κβ' 13
	45	Γενέσ.	β' 7
	54 ἐξ.	΄Ησ.	κε' 8 + ΄Ωσ. ιγ' 14
B' Κορ.	δ' 13	Ψαλμ.	ριε' 1
»	ς' 2	΄Ησ.	μθ' 8
	16 ἐξ.	΄Ιεζεκ.	λξ' 17 + ΄Ησ' νβ' 11
	η' 15	΄Εξόδ.	ις' 18
	θ' 9	Ψαλμ.	ρια' 4
	ι' 17	΄Ιεροεμ.	θ' 24
Γαλάτ.	β' 16	Ψαλμ.	ρμβ' 2
	γ' 6	Γεν.	ιε' 6
	8		κβ' 3
	10	Δευτ.	κς' 26
	11	Αββακ.	β' 4
	12	Λευϊτ.	ιη' 5
	13	Δευτ.	κα' 23
	δ' 27	΄Ησ.	νδ' 1
	30	Γεν.	κα' 10
	ε' 14	Λευϊτ.	ιδ' 18
΄Εφεσ.	δ' 8	Ψαλμ.	ξη' 19
	25	Ζαχαρ.	η' 16
	26	Ψαλμ.	δ' 5
	ε' 31	Γεν.	β' 24
	ς' 2	΄Εξοδ.	κ' 12
A' Τιμ.	ε' 18	Δευτ.	κε' 4
B' Τιμ.	β' 19	΄Αριθμ.	ις' 5

Αἱ ἐκ τῆς μεταφράσεως τῶν Ο' παραθέσεις χωρίων ὑπὸ τοῦ Ἀπ. Παύλου²⁶ ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς αὐτοῦ, εἰσαγόμεναι συνήθως διὰ τοῦ

26. Ὁ Deissmann ἐξέφρασε τὴν ἀνεπιβεβαίωτον ἀχρι τοῦδε ὑπόνοιαν, ὅτι ὁ Πιπλὸς ἐχρησιμοποίησε κείμενον τῶν Ο', ὅπερ εἶχεν ὑποστῆ ἐν τισι χωρίοις ἰουδαϊκὴν ἀναθεώρησιν (Paulus σ. 71 καὶ μάλιστα ἐν τῇ πραγμασίᾳ αὐτοῦ «Die Septuaginta—papyri und andere altchristliche Texte der Heidelberger Papyrussammlung ἐν Heidelberg 1905 σελ. 69 ἐξ).

οὕτως ἢ καθὼς γέγραπται ²⁷ ἢ διὰ τοῦ εἶπεν ἢ λέγει ἢ γοαφῆ ἢ συναπτόμενοι ἔστιν ὅτε πρὸς τὰ προηγούμενα διὰ τοῦ γὰρ γίνονται ὅτε μὲν ἄνευ οὐδεμιᾶς τοῦ κειμένου μεταβολῆς, ὅτε δὲ διὰ ποικίλων μεταβολῶν αὐτοῦ. 1) Αἱ κατ' οὐσίαν ἀμετάβλητοι ἀπὸ τῶν Ο' παραθέσεις τοῦ Παύλου ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς αὐτοῦ συγκροτοῦσι πλέον τοῦ ἡμίσεος τοῦ ὅλου τῶν ἐκ τῆς Π.Δ. παραθέσεων αὐτοῦ. Τοιαῦται δ' εἶναι αἱ ἐξῆς: Ρωμ. α' 17, β' 24, γ' 4 δ' 7 ἐξ. 18, ζ' 7, η' 36, θ' 7. 12. 13. 15. 26. ι' 6 ἐξ. 18. 19 20 ἐξ. ια' 26 ἐξ. 34 ἐξ. ιβ' 20 ἐξ. ιγ' 9 ιε' 3. 9. 10. 11. 12. 21, Α' Κορ. γ' 20, ς' 16, ι' 7. 26. ιε' 32, Β' Κορ. δ' 13 ς' 2, η' 15, θ' 9, Γαλ. γ' 6. 10. 11. 12, δ' 27, ε' 14' Ἐφεσ. δ' 26, Β' Τιμ. β' 19).

2) Ἡ μεταβολὴ ἐν ταῖς παραθέσεσιν εἶναι ἀλλαχοῦ διάφορος. Οὕτως, ἔστιν ὅτε παρατηρεῖται μεταβολὴ ἐν ταῖς λέξεσιν ἢ φράσεσιν, ἐκ διαφορῶν δυναμένη νὰ ἐξηγηθῇ λόγων, ὡς παρατηρεῖται ἐν τοῖς ἐπομένοις χωρίοις:

Ρωμ. γ' 20 καὶ Γαλ. β' 16
« Πᾶσα σὰρξ »

Ρωμ. θ' 9: Κατὰ τὸν καιρὸν τοῦτον ἔλεῦσομαι καὶ ἔσται τῇ Σάρρα υἱός.

Ρωμ. θ' 17: Εἰς αὐτὸ τοῦτο ἐξήγειρά σε, ὅπως ἐνδείξωμαι ἐν σοὶ τὴν δυνάμιν μου.

Ρωμ. θ' 27: Ἐὰν ἦ ὁ ἀριθμὸς τῶν υἱῶν Ἰσρ. ἐπὶ τῆς γῆς...

ιδ' 11: Ζῶ ἐγώ, λέγει κύριος, ὅτι... καὶ πᾶσα γλῶσσα ἐξομολογήσεται τῷ θεῷ.

Α' Κορ. α' 19: τὴν σύνεσιν τῶν συν. ἀθετήσω

Ψαλμ. ρμβ' 2: πᾶς ζῶν (πρβ. Γεν. ς' 12).

Γεν. ιη' 10.14: Ἐπαναστρέφων ἦξω πρὸς σέ... καὶ ἔξει υἱὸν Σάρρα... καὶ ἔσται τῇ Σάρρα υἱός.

Ἐξοδ. θ' 16: Καὶ ἐνεκεν τοῦτου διετηρήθης, ἵνα ἐνδείξωμαι ἐν σοὶ τὴν ἰσχύν μου.

Ἦσ. ι' 22 ἐξ.: Καὶ ἐὰν γένηται ὁ λαὸς Ἰσραήλ...

Ἦσ. με' 23: Κατ' ἑμαυτοῦ ὁ μνῦω, εἰμή... καὶ ὀμείται πᾶσα γλῶσσα τὸν θεόν.

Ἦσ. κθ' 14: Τὴν σύνεσιν τῶν συν. κρύψω (πρβλ. ψαλμ. λβ' 10 ἀθετεῖ λογισμοὺς λαῶν).

27. Το γέγραπται ἦτο κατὰ τὴν ἑλληνιστικὴν ἐποχὴν ἐν χρήσει ἐπὶ παραπομπῆς εἰς χωρία ἀναντιρρητα, καθὼς ἀπέδειξε πάλιν ὁ Deissmann (Paulus σ. 71 Ὅρα καὶ Bebelstudien σ. 104 καὶ Neue Bibelstudien σ. 77 ἐξ.).

Γαλ. γ' 8: Πάντα τὰ ἔθνη

γ' 13: Ἐπικατάρατος πᾶς ὁ κρεμᾶμενος...

Ἐφσ. δ' 8: Ἔδωκε δόματα τοῖς ἀνθρώποις

δ' 25: Μετὰ τὸν πλησίον

ε' 31: Ἀντὶ τούτου

ε' 3: Καὶ ἔση μακροχρόνιος

Γεν. ιβ' 3: Πᾶσαι αἱ φυλαὶ τῆς γῆς (πρβ. καὶ ιη' 18 πάντα τὰ ἔθνη τῆς γῆς).

Δευτερ. κα' 23: Κεκατεράμηνος ὑπὸ τοῦ Θ' πᾶς κρεμ...

Ψαλμ. ξγ' 19 Ἔλαβες δόματα ἐν ἀνθρώπῳ

Ζαχ. η' 16: Πρὸς τὸν πλησίον

Γεν γ' 24 Ἐνεκεν τούτου

Ἐξοδ. κ' 20: Ἴνα μακροχρόνιος γένῃ πρβλ. καὶ Δευτερ. ε' 16 Ἴνα ἦτε).

3) Ἀλλαχοῦ ἢ ἀπὸ τοῦ κειμένου ἀπομάκρυνσις εἶναι ἔτι μείζων, τοῦ ἀποστόλου εἴτε παραθέτοντος χωρία ἐλευθέρως ἢ παραφράζοντος (Ρωμ. θ' 27 ια' 3, 4, Α' Κορ. ιε' 45, Γαλ. δ' 30), εἴτε συγχωνεύοντος χωρία εἰς ἓν (Ρωμ. γ' 10 ἐξ θ' 33, ια' 8, 9, 26 ἐξ Α' Κορ. ιε' 54, Β' Κορ. ζ' 16 ἐξ'), εἴτε ἔστιν ὅτε ἔτι μᾶλλον ἀπομακρυνομένου τοῦ κειμένου τῶν Ο', ὅπερ παρατηρεῖται μάλιστα ἐν τοῖς ἐφεξῆς κατ' ἀντιβόλην παρατιθεμένοις χωρίοις:

Ρωμ. θ' 33: Ἴδου τίθημι ἐν Σιών λίθον προσκόμματος καὶ πέτραν σκανδάλου καὶ ὁ πιστεύων ἐπ' αὐτῷ οὐ κατασχυνθήσεται.

Ρωμ. ια' 8: Ἔδωκεν αὐτοῖς ὁ θεὸς πνεῦμα κατανύξεως, ὀφθαλμοὺς τοῦ μὴ βλέπειν καὶ ὦτα τοῦ μὴ ἀκούειν, ἕως τῆς σήμερον ἡμέρας.

Α' Κορ. β' 9 ἃ ὀφθαλμὸς

Ἦσ. η' 14: Οὐχ ὡς λίθον προσκόμματι συναντήσαθε οὐδὲ ὡς πέτρας πτώματι καὶ ιη' 16: Ἴδου ἐγὼ ἐμβάλλω εἰς τὰ θεμέλια Σιών λίθον πολυτελεῖ, ἐκλεκτὸν ἀκρογωνιαῖον, ἔντιμον... καὶ ὁ πιστεύων οὐ μὴ κατασχυνθῆ.

Ἦσ. κθ' 10 Πεπότιεν ὑμᾶς κύριος πνεύματι κατανύξεως καὶ Δευτερ. κθ' 4: Καὶ οὐκ ἔδωκε κύριος ὁ θεὸς ὑμῖν καρδίαν κτείναν καὶ ὀφθαλμοὺς βλέπειν καὶ ὦτα ἀκούειν ἕως τῆς ἡμέρας ταύτης.

Ἦσ. ξδ' 3: Οὐκ ἠκούσαμεν

οὐκ εἶδε καὶ οὐς καὶ οὐκ ἤκουσε
καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ
ἀνέβη, ὅσα ἠτοίμασεν ὁ θεὸς τοῖς
ἀγαπῶσιν αὐτόν.

Α' Κορ. ιε' 54: Κατεπόθη
ὁ θάνατος εἰς νίκος. Ποῦ σου θά-
νατε, τὸ νίκος; Ποῦ σου θάνατε,
τὸ κέντρον;

Τὸ δὲ φαινόμενον τοῦτο ἐξηγεῖται ἄλλως ἀλλαχοῦ, τοῦ ἀποστόλου
ποῦ μὲν, ὡς φαίνεται, πράττοντος τοῦτο ἐπίτηδες πρὸς ὃν ἐπιδιώκει
σκοπὸν, ὡς συμβαίνει ἐν τοῖς ἀμέσως ἀνωτέρω παρατεθεισὶ χωρίοις,
ποῦ δὲ παραθέτοντος ἀπὸ μνήμης τὰ χωρία, ὡς φαίνεται ἐν τῇ ἐπο-
μένο περιπτώσει:

Ρωμ. ια' 2 ἔξ. «Οὐκ οἶδατε
ἐν Ἠλίῳ τί λέγει ἡ γραφή...
Κύριε τοὺς προφήτας σου ἀπέ-
κτειναν, τὰ θυσιαστήριά σου
κατέσκαψαν, καὶ γὰρ ὑπελείφθη
μόνος καὶ ζητοῦσι τὴν ψυχὴν μου.
Ἄλλὰ τί λέγει αὐτῷ ὁ χρηματι-
σμός; Κατέλιπον ἑμαυτῷ ἑπτα-
μισχιλίους ἀνδρας, οἵτινες οὐκ
ἔκαμψαν γόνυ τῷ Βάαλ.

πρβλ. καὶ Ρωμ. θ' 17—Ἐξοδ. ιθ' 16.

Ἔστι δ' ὅτε, παραθέτον ἀπὸ μνήμης, δέχεται καὶ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ
ἑβραϊκοῦ πρωτοτύπου, οὗ ἦτο οὐχ ἦττον γνώστης, εἴτε ἀσυνειδήτως
εἴτε πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτοῦ, ὡς παρατηροῦμεν ἐν τῇ ἐπομένῃ περι-
πτώσει.

Α' Κορ. ιδ' 21 «Ἐν τῷ νόμῳ
γέγραπται, ὅτι ἐν ἑτερογλώσσοις
καὶ ἐν χείλεσιν ἐτέρων λαλήσω
τῷ λαῷ τούτῳ καὶ οὐδ' οὕτως
εἰσακούσονται μου, λέγει Κύριος».

πρβ. καὶ Ἐφ. δ' 8—ψαλμ. ξξ' 19

οὐδὲ οἱ ὀφθαλμοὶ ἡμῶν εἶδον
θεὸν πλὴν σου καὶ τὰ ἔργα σου οὐ
ποιήσεις τοῖς ὑπομένουσιν ἔλεον
καὶ ξε' 17: οὐδ' οὐ μὴ ἐπέλθῃ
αὐτῶν ἐπὶ καρδίαν.

Ἦσ. κε' 8: Κατέπιεν ὁ θάνα-
τος ἰσχύσας καὶ Ὡσ. ιγ' 14 Ποῦ
ἡ δίκη σου θάνατε; Ποῦ τὸ κέν-
τρον σου, ἄδη;

Γ' Βασιλ. ιθ' 14 ἔξ. «Καὶ
εἶπεν Ἠλιὸν... τὰ θυσιαστή-
ριά σου καθεῖλαν καὶ τοὺς προ-
φήτας σου ἀπέκτειναν... καὶ
ὑπολέλειμμα ἐγὼ μονώτατος καὶ
ζητοῦσι τὴν ψυχὴν μου... καὶ
εἶπε Κύριος πρὸς αὐτόν... κατα-
λείψεις ἐν Ἰσραὴλ ἑπτὰ χιλιάδων
ἀνδρῶν, πάντα γόνατα ἃ οὐκ
ᾤκλασαν γόνυ τῷ Βάαλ».

Ἦσ. κη' 11 ἔξ. «Διὰ φωνη-
σμὸν χειλέων, διὰ γλώσσης· ὅτι
λαλήλουσι τῷ λαῷ τούτῳ... καὶ
οὐκ ἠθέλησαν ἀκούειν (πρβ. καὶ
Ἀκύλα μετάφρασιν: ὅτι ἐν ἑτε-
ρογλώσσοις καὶ ἐν χείλεσιν ἐτέ-
ροις λαλήσω τῷ λαῷ τούτῳ).

§ 4 Ἀπηχήματα ἐκ τῆς μεταφράσεως τῶν Ο'

Ἡ ἐπὶ τὸν Παῦλον ἐπίδρασις τῆς μεταφράσεως ταύτης τεκμηριούται μάλιστα ἐμμέσως διὰ τῶν ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς αὐτοῦ δίκην ἀπηχημάτων ἀπαντωσῶν πολυαρίθμων ἐξ ἐκείνης ἀναμνήσεων, ἀναφερομένων οὐ μόνον εἰς ἐννοίας, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν φρασιολογίαν αὐτῆς.²⁸ Τὰ δὲ κυριώτατα τῶν ἀπηχημάτων τούτων, ἐν οἷς ἐμφαίνεται ὅσον ἦτο ἐμπεποτισμένος ὁ Παῦλος ἐκ τῆς ἑλληνικῆς Π. Δ., εἶναι γάδε:

- Ρωμ. α' 3=Ἡσ. ια' 1.10, Ἱερ. κγ' 5
 α' 23. 25α=Ἱερ. β' 11, ψαλμ. ρε' 20
 α' 25β=Γεν. θ' 26 Α' Βασ. κε' 32, Γ' Βασ. α' 48 ψαλμ. κς 6,
 [μ' 14 κ. α.
 β' 5=Σοφον. α' 18, β' 3 ψαλμ. ρθ' 5 πρβ. Τωβ. β' δ' 9
 β' 6=Ἱερεμ. κς' 29, Παροιμ. κδ' 12
 β' 15=Ἱερ. λη' 33
 β' 21. 22=Ἐξοδ. ιβ' 17, Δευτερ. ε' 16—21
 δ' 5=Ἐξοδ. κγ' 7 Παροιμ. ις' 15
 δ' 11=Γεν. ις' 10. 11
 δ' 13. 16=Γεν. ιβ' 7, ιγ' 15. 17. ιε' 8, κβ' 17, κδ' 7
 ε' 5=ψαλμ. κα' 5. 6. κδ' 20
 ε' 17=Δαν. ζ' 18. 22. 27, πρβ. καὶ Σοφ. Σολ. ς' 21
 ς' 12. 14=Γεν. δ' 7, ψαλμ. ριη' 133
 ζ' 2. 3=Ἀριθμ. ε' 11, Δευτ. κδ' 1—4
 ζ' 10=Δευτ. ιη' 5, Ἱεζεκ. κ' 11 ἔξ., Νεεμ. θ' 29
 Δευτ. ε' 29. 30. λ' 15, 16. 20. λβ' 47
 ζ' 11=Γεν. γ' 13
 ζ' 14 (8.21)=Γεν. ς' 3. Γ' Βασ. κ' 20. 25, Δ' Βασ. ις' 17
 η' 20=Ἐκκλ. α' 2, β. 1. 19. 23. 26
 η' 21=Ἱερ. ια' 20. ις' 10, κ 12, ψαλμ. ζ' 10, κε 2
 η' 29=Ἐξοδ. δ' 22, Ἱερ. λη' 9, πη' 28.
 η' 32=Γεν. κβ' 12. 16

28. Ἡ ἐν λόγῳ ἐπίδρασις εἶναι τηλικαύτη, ὥστε δὲν δύναται τις νὰ κατανοήσῃ τὸν Παῦλον, ἀν μὴ ἔχη οικείως πρὸς τὸ κείμενον τῶν Ο' καὶ ἀπὸ ταύτης τῆς ἀκόψεως ἐβρητικῶν ἐν πλήρει δικαίῳ ὁ Deissmann, ἰσχυριζόμενος ὅσα ἐν τῷ Studierstube (δρα. σελ. 189) ἰσχυρίζεται.

- η' 33α=Ἦσ. μγ' 20, ξε' 9. 15. 22, ψαλμ. ρδ' 6. 43
~~η' 34=ψαλμ. ρθ' 1.5~~
 θ' 19=B' Παρσλ. κ' 6 πρβ. καὶ Σοφ. Σολ. α' 21
 ι' 12. 13=Ἰωήλ ιβ' 32
 ια' 16=Ἀριθμ. ιε' 20—21 Ἰεζ. μδ' 30
 ια' 25=Παροιμ. γ' 7, Ἦσ. ε' 21
 ιβ' 9=Ἀμώς ε' 15, ψαλμ. ιης' 10, ρ' 2—4
 ιβ' 14=ψ. ρη' 28
 ιβ' 17=Παρ. γ' 4
 ιβ' 19=Δευτ. λβ' 35
 ιγ' 8. 10=Σοφ. Σολ. ς' 18
 ις' 26=Γεν. κα' 23, πρβ. Βαρ. δ' 8, Σωσάννα 35.
A' Κορ. α' 20—Ἦσ. ιθ' 11. 12, λγ' 18
 γ' 19=Ἰωβ ε' 12. 13
 γ' 20=ψ' η' 11
 ε' 7=Ἐξ. ιβ' 5—7, Ἦσ. νγ' 7, Δευτ' α' 10. 11 κβ' 21.
 ε' 13=Δευτ. ιγ' 6, ις' 7, ιθ' 19, κα' 21, κβ' 24
 ς' 13=Σοφ. Σειρ. λς' 23
 > 17=Δευτερ. ι' 27, ια' 22, Δ' Βασ. ιη' 6
 θ' 7 (14)=Δευτ. η' 6, Παρ. κς' 18
 ι' 5=Ἀριθμ. ιδ' 16
 ι' 10=Ἐξ. ιβ' 12 ἐξ ; Β' Βασ. κδ' 16
 ι' 20=Δευτερ. λβ' 17, Βαρ. δ' 7 ψαλμ. ρε' 37
 ια' 8=Γεν. α' 26. 27, ε' 1, 2, θ' 6 πρβ. Σοφ. Σολ. β' 23
 > 25=Ζαχ. θ' 11
 ιγ' 5=Ζαχ. η' 17
 ιδ' 25=Ἦσ. με' 14, μθ' 23, ξ' 14, ξς' 23, ψαλμ. κα' 28, πε' 9
 ιδ' 34=Γεν. γ' 16
 ιε' 3=Ἦσ. νγ' 5 ἐξ
 ιε' 4=Ὡσ. ς' 2, Δ' Βασ. κ' 5 ἐξ, Ἰωβ β' 1
 ιε' 28=Σοφ. Σειρ. μγ' 27
 ις' 13=Ἐξόδ. ιδ' 13, Α' Βασ. δ' 4, Β' Βασ. ι' 12 ψαλμ. λ' 25
 [Ἰησ. Ν. α' 6 ἐξ. Α' Μακκ. β' 64
B' Κορ. γ' 3. 7=Ἐξ. λα' 18, λβ' 15. 16 λδ' 1.4, Δευτ. δ' 13. ε' 19 κ λ
 7—18=Ἐξ. λδ' 29 ἐξ, ις' 7. 10. κδ 16.
 δ' 6=Γεν. α' 2—3 Ἦσ. θ' 1. Ἰωβ λγ' 15

ε' 10=Ἐκκλ. ιβ' 14

ε' 17=Ἡσ. μγ' 18. 19, ξε' 17, ξε' 22

ς' 9=ψ. ριζ' 17. 18.

ς' 11=ψ. ριη' 32

ς' 17α=Ἡσ. νβ' 4. 11, μη' 20

ς' 17β=Σοφον. γ' 19. 20

ς' 18=B' Βασ. ζ' 8. 14. 27. Α' Παράλ. ιζ' 7. 13. 24, κβ' 10,

Ἱερου. λη' 9, Δευτερο. ιδ' 1, Ἡσ, μγ' 6, προβ. Σοφ. Σολ. ε' 5, θ' 7

ζ 6=Ἡσ. μθ' 13

θ' 7=Παροιμ. κβ' 8

θ' 10=Ἡσ. νε 10

θ 10β=ᾠσ. ι' 12

ι 4=ψ. κ' 22

ιγ' 1=Δευτερο. ιθ' 15

Γαλατ.—α' 16=Ἡσ. μθ' 1 Ἱερ. α' 5

δ' 8. 9=ᾠσ. β 20,ς' 3 προβλ. Σοφ. Σολ. ιβ' 27, Ἱερ. β' 11, ε' 7 Β'
[Παράλ. ιγ' 9

ς' 16=ψ. ρκδ' 8, ρκζ' 6., προβ. Σειρ. ν' 23

Ἱερεσ. α' 18=Δευτερο. λγ' 3.4. ψ.ιε' 3.5., προβ. Σοφ. Σολ. ε' 5,

β' 12=Σοφ. Σολ. γ' 18

β' 19=Γεν. κγ' 4, κη' 4, μζ' 4, ψ. λη' 13, Λευϊτ. κε' 33, Α' Παράλ.
κθ' 15.

δ' 11=Γεν. η' 21, Ἐξ. κ 41, Λευϊτ. α' 9—13

ε' 18=Παροιμ. κγ' 31

ε' 26=ψ. ρκθ' 8, Ἱεζ. λζ' 23

ς' 14α=Ἡσ. ια' 5 Ἐξ. ιβ' 11, Ἱερ. α, 17

ς' 14β. 17=Ἡσ. νθ' 17, προβλ Σοφ. Σολ. ε' 18 ξξ.

ς' 17.=Ἡσ. ια' 4, μθ' 2, να' 16, ᾠσ.ς' 5, ψ. λβ' 6.

Φιλιππ. α' 19=Ἰωβ. ιγ' 16

β' 15=Δευτ. λβ' 2

β' 16=Ἡσ. μθ' 4, ξε' 23

δ' 3=ψ—ξη' 29, Ἐξ. λβ' 32.33. Ἡσ. δ' 3. Μαλ. γ' 16, Δαν. ιβ' 1.

Κολοσ. α' 18=Παροιμ. η' 22, προβ. Σειρ. κδ' 9 λζ' 16.

β' 3=Ἡσ. με' 3, Σειρ. α' 25

β' 22=Ἡσ. κθ' 13

Α' Θεσσαλ. β' 16=Γεν. ιε' 16, Δαν. η' 23, πρβ. Β Μακκαβ. ζ' 14.

δ' 8=Ἰεζ. ια' 19, λα' 26, λζ' 24, Ἦσ. ια' 2, Ἰωηλ γ' 1

[ψ' ν 13]

Β' Θεσσαλ. α' 8=Ἦσ. ξζ' 15, Ἐξ. γ' 2

» α' 9. 10=Ἦσ. β' 10. 19. 21, ψ. πη' 8, ξζ' 36, Ζαχ. ιδ' 5
α' 12.=Ἦσ. κδ' 15, μθ' 3, Σε' 5, Μαλ. α' 11.

Α' Τιμ. ζ' 15=Δευτ. ι' 17 ψ. ρλε' 3, Δαν. β' 47, πρβ. Β' Μακκαβ.
αγ' 4, Γ' Μακκαβ. ε' 35.— Β' Τιμ. β' 19=Ἦσ. κζ' 13.

Εἰς τὰ ἀπηγήματα τῆς ἐλληνικῆς Π.Λ. παρὰ τῷ Παύλῳ δυνάμεθα
νὰ καταλέξωμεν καὶ τὰ ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς αὐτοῦ παρατηρούμενα οὐχί
εὐάριθμα ἀπομιμήματα τῆς φρασιολογίας τῆς βίβλου ἐκείνης, ὧν δείγ-
ματα ἔστωσαν τὰ ἑξῆς :

Δόξαν διδόναι (Ρωμ. δ' 20).

Ἀφίκετο ἡ ὑπακοή εἰς πάντας (Ρωμ. ις' 19)

Προνοεῖν ἢ προνοεῖσθαι καλὰ ἐνώπιον πάντων ἀνθρώπων (Ρωμ,
[ιβ' 17 καὶ Β Κορ. η' 21

Ἄναπαύειν τὸ πνεῦμά τινος, τὰ σπλάγχνα τινός (Α' Κορ. ις' 18
[Φιλιμ. 7 καὶ 20)

Ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη (Α' Κορ. β' 4)

Τράπεζα κυρίου (Α' Κορ. ι' 12).

Ἀνοίγειν τὸ στόμα (Β' Κορ. ζ' 11. πρβλ. καὶ Ἐφεσ. ζ' 19)

Γεννήματα τῆς δικαιοσύνης (Β' Κορ. θ' 10)

Ἄπαξ καὶ δις (Α' Θεσσαλ. β' 18 Φιλιπ. δ' 16)

Ὅν . . . ἀνελεῖ τῷ πνεύματι τοῦ στόματος αὐτοῦ (Β' Θεσσαλ. β' 8)

Ἐκπορεύεται ὁ λόγος ἐκ τοῦ στόματος (Ἐφεσ. δ' 24)

Ἐν ἀπλότητι τῆς καρδίας (Ἐφεσ ζς Κολ. γ' 22)

Ὅσμη εὐωδίας (Ἐφεσ. ε' 2 Φιλιπ. δ' 18)

Ἄδειν τῷ Κυρίῳ (Ἐφεσ. ε' 14 Κολ. γ' 16)

Ἐδηγγελίσατο εἰρήνην τοῖς μακρὰν καὶ τοῖς ἐγγύς (Ἐφεσ. β' 17)

Κάμπτειν τὰ γόνατα (Ἐφ. γ' 14) Γενεὰ διεστραμμένη (Φιλιπ. β' 15)

Ἴνα πᾶσα γλῶσσα ἔξομολογήσῃται (Φιλιπ. β' 41).

Ἄνθρωπος θεοῦ (Α' Τιμ. ζ' 11)

Χαίρειν ἐν Κυρίῳ (Φιλιπ. γ' 1, δ' 4 πρβ. Ἄββακ. γ' 18 ἐν κυρίῳ
[ἀγαλλιάσομαι])

§ 5. Λεξιλογική επίδρασις τῶν Ο' ἐπὶ τὸν Παῦλον.

Πρὸς τῇ ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς τοῦ Παύλου παρουσίᾳ τοσούτων παραθέσεων καὶ ἀναμνήσεων καὶ καθ' ὅλου ἀπληρημάτων ἐκ τῆς μεταφράσεως τῶν Ο', διαπιστοῦται ἐν αὐταῖς καὶ ζωηρὰ λεξιλογικὴ τῆς μεταφράσεως ἐκείνης ἐπὶ τὸν ἡμέτερον ἀπόστολον ἐπίδρασις, ἣτις παρέχει εἰς τὴν ἑλληνικὴν αὐτοῦ γλῶσσαν ἰδιάζοντα χρωματισμόν. Ἦτο δ' ἄλλως τε φυσικὸν νὰ ἐξασκήσῃ ἰσχυρὰν ἀπὸ ἐπόψεως γλώσσης καὶ ὕφους ἔτι, ὡς κατωτέρω θέλομεν δεῖξει, ἐπίδρασιν ἢ λιπαρὰ τῆς μεταφράσεως ταύτης μελέτη ἐπὶ ἄνδρα οὐχὶ ἀρτίας ἑλληνικῆς μορφώσεως, οἷος ἦτο, ὡς φαίνεται, ὁ Παῦλος²⁹.

Αἱ ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς αὐτοῦ ἀπαντῶσαι οὐκ ὀλίγα λέξεις δι' ὧν τεκμηριοῦται ἢ ἐν λόγῳ ἐπίδρασις, δύνανται νὰ ὑπαχθῶσιν ὑπὸ τὰς ἐξῆς κατηγορίας :

1. Λέξεις, αἵτινες ἐν τῇ αὐτῇ ἀκριβῶς χρήσει, ἐν ἣ μεταχειρίζεται αὐτὰς ὁ Παῦλος, ἀπαντῶσι πρὸ αὐτοῦ μόνον ἐν τῇ μεταφράσει τῶν Ο'³⁰. Τῶν δὲ λέξεων τούτων τινὲς μὲν εἶναι θρησκευτικοεθνικοῦ καὶ ἠθικοῦ, τινὲς δὲ κοί ποικίλου περιεχομένου, οἷον αἱ λέξεις ἀγαθωσύνη (ἔβρ. toba), ἀγιαρίζειν (kadasc) καὶ ἀγιασμός (ἀντὶ τοῦ κλασσ. ἀγίζειν καὶ ἀγισμός), ἀγιωσύνη³¹ (hod, kodesch), ἀκροβυστία (ἀττικ. ἀκροποσθία), ἀκρογωνιαῖος (eben pinna Ἦσ. κη 18), ἀναθάλλειν (hithriah), ἀνεξιχνίαστος (en hekker), ἀνθρωπάρεσκος (πρβ. ὅμως καὶ Φρον. 621), ἀντάποδομα (gemul), ἀποκάλυψις (erza), βδελυκτὸς (thoeba), γυμνότης (aerom), δεκτὸς (ratson), δολιοῦν (nikkel), δότης

29. Πρὸ πάντων ταῦτα δὲν δύναται σήμερον, μάλιστα μετὰ τὰς ἐργασίας ἄλλων τε καὶ δὴ καὶ τοῦ Deissmann καὶ τοῦ Th. Nägeli (Der Wortschatz des Ap. Paulus 1905), ν' ἀμφισβητηθῇ ὅτι ὁ ἡμέτερος ἀπόστολος ὑπῆρξε γνήσιος ἐλληνοεὖτης τὴν γλῶσσαν, ἣτις ὅμως ἐχει σχέσιν μαλλον πρὸς τὴν ἐν τοῖς παπύροις καὶ ταῖς ἐπιγραφαῖς μαρτυρουμένην ζῶσαν δημόδιον καὶ ἤττον πρὸς τὴν λογιωτέραν κοινὴν γλῶσσαν τοῦ Πολυβίου καὶ Διοδώρου τοῦ Σ. κελιώτου.

30. Δὲν ἀποκλείεται ἢ ἐν τῷ μέλλοντι δι' ἐντατικωτέρας μελέτης τῶν παπύρων καὶ ἄλλων μνημείων τῆς δημόδου κοινῆς διαπιστώσεως τῆς ἐν τοιαύταις ἐννοίαις χρήσεως ἐνίων τῶν ἐφεξῆς παρατιθεμένων λέξεων καὶ ἔξω τῆς ἑλληνικῆς Π. Δ. καὶ δὴ καὶ παλαιότερον αὐτῆς.

31. Πρβ. ὅμως καὶ Σχολ. Πλάτωνος Ἄξιοχ. 371 D ἀγιστείας, ἀγιωσύνας, καθαρότηας, λατρίας καὶ Β' Μακκαβ. γ' 12.

*(κλασσ. δότηρ, δώτης παρ' Ἡσιόδ. Ἔργ. καὶ Ἡμ. 353). εἰρηνο-
 ποτεῖν, ἐκπειράζειν (nisva), ἐνδοξάζειν (nithpallel, nischad)
 ἐνδυναμοῦν (azan), ἐνευλογεῖν (barach be...), ἐνταλμα
 (mitzwa), ἐπισκοπή, ἐπαναπαύεσθαι (nischan, nuah),
 ἔλεγμος (mar), ἐπιφάσειν (ἰων. ἔβρ. hillel), ἥττημα (mas),
 κατακαυχᾶσθαι, κατάνυξις (tardema), κατενώπιον, κα-
 τοικητήριον (mosbhab, maon), καύχησις (tiphereth), κλυ-
 δωνίζεσθαι (garasch, κραταιοῦσθαι (hazak, ἄπικ. κρατύ-
 νειν), μακροθυμεῖν (arak), ματαιοῦσθαι (niskal), ὀλιγό-
 ψυχος (ketsar-guah), ὀπτασία (ὄψις), ὀρθοτομεῖν (jischa),
 παραζηλοῦν (hikni), παροργισμός (neatsa, kaas), πειρα-
 σμός (ἀντι πείρασις, massa), πρόσκομμα (mokesch), σάββατον,
 σκάνδαλον (σκανδάληθρον παρ' Ἀριστοφ. Ἀχ. 687, mokesch.
 michschol), στήκειν, συνεγείρειν (sur), ταπεινοφροσύνη,
 ὑπακοή (apawa), ὑπερψοῦν (rum), ὑστέρημα (machsor),
 ψιθυρισμός ('ahasch).

2. Λέξεις, θρησκευτικοῦ μάλιστα περιεχομένου, αἵτινες μὴ οὔσαι
 πάντῃ ἄγνωστοι τοῖς θύραθεν συγγραφεῦσι, προσέλαβον παρὰ τοῖς Ο'
 εἰδικῆν ἔννοιαν, ἐν ἧ καὶ ὁ Παῦλος μεταχειρίζεται αὐτάς. Τοιαῦται δ'
 εἶναι σί ἄβυσσος (scheol) πρβ. καὶ Διογ. Λαερτ. Δ' ε' 27), ἄγγε-
 λος ('Αριστ. λόγος εἰς Ἀθηνᾶν, Ἐπικτ. Διατρ. Γ' εβ' 23), ἀδελ-
 φός (ἐν θρησκ. ἐννοία, Πάπυροι), ἀνάθεμα ('Ἐπιγραφ.), ἀνα-
 στροφή (ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ τρόπου τοῦ ζῆν Πολυβ., Διογ. Λαερτ.),
 ἄφεις (ἐν θρ. ἐννοία), ἄζυμος (Πλατ. Ἀθην.), ἄξιος, ἀπι-
 δεῖν, ἀποκαλύπτειν, διάβολος δικαιοῦν ('Ἡροδ.
 Θουκ.), διαθήκη ('Αρριαν. Ἄν. 439), δύναμις, δικαίωσις
 (Θουκ. Λυσ), δικαίωμα ('Αριστοτ. Ρητ. Α' γ' 1) δοξάζειν
 (Διογ. Θεσοφ. 24), δωρεάν (Λυσ.), ἔθνη, εἶδωλον, εἶδος
 (Δοξογρ.), εἴσοδος ('Ἡροδ. Ξεν.), εὐδοκία (ἐπιγραφ.), μα-
 ταιότης (Πολυδευκ., hebel), περιούσιος (Παπυρ) κ. ἄ.

3. Λέξεις, θρησκευτικοῦ καὶ ἠθικοῦ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ περιεχομένου, αἵτι-
 νες ἀπαντῶσιν ἐν τῇ θύραθεν γραμματεῖᾳ σποραδικῶς, ἔστι δ' ὅτε καὶ
 μεταγενεστέρως, ὥστε πολλῶ πιθανώτερα νὰ φαίνηται ἢ διὰ τῆς δαιμιλοῦς
 τούτων παρὰ τοῖς Ο' χρήσεως ἐπίδρασις αὐτῶν ἐπὶ τὸν ἡμέτερον ἀπὸστο-
 λον ἢ δὲ ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς τούτου κατανόησις αὐτῶν εὐδοῦται μᾶλ-
 λον διὰ τῆς διαγνώσεως τῆς ἐν τῇ μετάφρασει ἐκείνῃ χρήσεως αὐτῶν.

Τοιαῦται δὲ εἶναι αἱ λέξεις ἀ γ ά π η (Πάπυρ), ἄ ζ υ μ ο ς (Πλάτ., Ἀθίν.), ἀ γ ρ ο υ π ν εῖ ν (Θεογν. Πλατ), αἰ χ μ α λ ω τ ε ς εῖ ν (Φρυν), ἀ δ ι α λ εῖ π τ ω ς (Πολυβ), ἀ ν τ α π ο κ ρ ῖ ν ε σ θ αῖ (Αἰσωπ., Νικομαχ), ἀ ν θ ρ ω π ά ρ ε σ κ ο ς (Φρυν), ἀ π λ ό τ η ς (Πλατ., Ἀριστ.) ἀ π ῖ σ τ ο ς (Ἐπιγρ.), γ ο γ γ υ ζ εῖ ν (Φρυν, Πολυδ), δ υ ν α μ ο ὦ ν (Φρυν), δ ω ρ ε ἄ ν (Πολ., Ἐπιγρ.), ἐ κ ζ η τ εῖ ν (Ἀριστειδ), ἐ κ δ ι ω κ εῖ ν (Δημ.), ἐ κ χ εῖ ν (Εὐριπ.), ἐ ν ώ π ῖ ο ν (Ἐπιγρ. Πάπυρ.), ἐ ξ ο υ δ ε ν ο ὦ ν (Φρυν), εὐ δ ο κ ῖ α (Ἐπιγρ.), ἰ κ α ν ο ὦ ν (Διόν-Ἀλ.), κ α υ χ ᾶ σ θ αῖ (Πίνδ. Μένανδρ.), μ ο ἰ χ α λ ῖ ς (ἀντι μοιχάς, Φρυν.), ν ο υ μ η ν ῖ α (Πίνδ., Θουκ.), ο ὦ αἱ (Ἐπικτ.), π ά ρ ο ἰ κ ο ς (Σοφ., Αἰσχ., Θουκ.), π ε ρ ῖ σ σ εῖ α (Ἐπιγρ.), π ε ρ ῖ ψ η μ α (Ἐπιγρ.), π λ ῆ ρ ο φ ο ρ εῖ ν (Κτησ. παρὰ Φωτ.), σ τ ε ν ο χ ω ρ ῖ ά (ἐπὶ τῆς ἐννοίας τῆς θλίψεως, Πολυβ., Δ. Κασσ.), φ ω σ τ ῆ ρ (Δοξογράφ.) κ. ἄ.

Εἰς τὴν κατηγορίαν δὲ ταύτην τῶν λέξεων καταλεχτέα καὶ ἐκεῖναι, αἵτινες δὲν ἀπαντῶσι μὲν παρὰ τοῖς Ο', εἰς τὴν παρὰ τὸν Παῦλον ὁμῶς χρησιμοποιοῦσιν αὐτῶν ἐπέδρασαν ὁπωσδήποτε τὸ κείμενον τῆς μεταφράσεως ταύτης, οἷα εἶναι τὸ β ά π τ ῖ σ μ α ἢ β α π τ ῖ σ μ ό ς (βαπτίζω), θ ε ο δ ῖ δ α κ τ ο ς (διδασκὸς Θεοῦ: Ἦσ. νδ' 13), π ν ε υ μ α τ ῖ κ ό ς (πνεῦμα), σ α ρ κ ῖ κ ό ς (σὰρξ), κ. ἄ.

§ 6 Ἐπίδρασις τῶν Ο' ἐπὶ τὸ ὕφος τοῦ Παύλου

Πρὸς τῇ ἤδη διαπεπιστωμένη πολυμερεῖ τῆς μεταφράσεως τῶν Ο' ἐπὶ τὸν ἡμέτερον ἀπόστολον ἐπίδρασις, τεκμηριοῦται ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς αὐτοῦ καὶ βαθυτέρα ἐστὶ ἐπίδρασις ἐκείνης, δι'ικνουμένη μέχρι τοῦ ὕφους. Καὶ εἶναι μὲν τὸ ὕφος τοῦ Παύλου, ὥσπερ καὶ τὸ λεξιλόγιον αὐτοῦ, καθ' ὅλου εἰπεῖν ἑλληνικὸν ἢ ἀκριβέστερον ἑλληνιστικόν, μέτεχει ὁμῶς ἰδιαζούσης τινὸς χοιῆς, ὀφειλομένης οὐχὶ κυρίως εἰς τὴν σημιτικὴν τοῦ ἀποστόλου τούτου καταγωγὴν, ἀλλ' ἀκριβῶς εἰς τὴν βαθυτάτην ἐπ' αὐτὸν ἐπίδρασιν τῆς ἐν λόγῳ μεταφράσεως καὶ δη καὶ τοῦ ἑλληνιστικοσημιτικοῦ ὕφους αὐτῆς, καὶ συντελούσης τὰ μέγιστα εἰς τὴν μὴ ἑλληνικὴν ἐντύπωσιν, ἣν εἰς πολλοὺς τῶν φιλολογούντων ἐνεποίησε καὶ ἐμποιεῖ ὁ γραπτὸς αὐτοῦ λόγος³². Τὴν ἰδιαζούσαν δὲ ταύτην τοῦ

³² N o r d e n, Antike Kunstprosa, 1898 Leipzig σελ. 298 καὶ 502. Ὅθεν ἀσφραγῆτος ἀποδεικνύεται καὶ ἐπιβεβαιῶν ὁ ἰσχυρισμὸς τοῦ Ἰ. Ψυχῆρη (μν. ἔ. σελ. 187) ὅτι οὐδέποτε μεταφράσις ἔσχεν ἐπίδρασιν τινα. Ἦνα μὴ ἀναφέρω- μὲν ἀλλὰ παραδείγματα, πρὸς τῷ τῆς μεταφράσεως τῶν Ο' ἀρκουδοῖ, νομιζομεν.

γραπτοῦ λόγου τοῦ Παύλου χροιάν παρέχουσιν πρὸς τῇ δαιφλεσιτάτῃ ὑπ' αὐτοῦ χρῆσι οἰητῶν καὶ ὑπαιτιγμάτων ἐκ τῆς μεταφράσεως τῶν Ο' καὶ πρὸς τῇ χρησιμοποιοῦσιν τοσοῦτων λέξεων εἴτε δημιουργηθεῖσων ὑπὸ τῶν μεταφραστῶν ἐκείνων εἴτε εὐχρηστοῦσων ἰδιαζόντως παρ' αὐτοῖς, ὡς εἴπομεν ἤδη, ἢ ἀπομίμησις τῆς τε φρασιολογίας αὐτῆς, περὶ ἧς ἐπίσης ἐγένετο ἤδη ἐν σελ. 207 λόγος, καὶ αὐτῆς τῆς συντάξεως τῶν Ο' ἐν πολλοῖς (πρβλ. ἐλπίζειν εἰς τινα, ἐν τινι, ἐπὶ τινι, ἐπὶ τινα κττ.) καὶ δὴ καὶ ἡ χρῆσις τῆς γενικῆς μετὰ τοῦ οὐσιαστικοῦ, (μάλιστα τοῦ υἱὸς καὶ τέκνου) ἀντὶ ἀπλοῦ ἐπιθέτου, ἐπὶ τὸ ἐκφραστικώτερον (υἱοὶ τῆς ἀπειθείας, ὄπλα τοῦ φωτός, ἄγγελος φωτός, τέκνα φωτός, υἱοὶ φωτός, υἱοὶ ἡμέρας, σκευὴ ἐλέους, θεὸς εἰρήνης κττ.), ἢ χρῆσις τῆς εἰς καὶ αἰτιατ. οὐσ. μετὰ τοῦ λογίζεσθαι (λογίζεσθαι εἰς περιτομὴν, εἰς δικαιοσύνην, εἰς σωτηρίαν), ἢ χρῆσις τοῦ εἰς μετ' αἰτ., τῶν κ α τ ε ν ὠ π ι ο ν καὶ κ α τ ε ν α ν τ ι ἀντὶ προθέσεων καὶ ἢ χρῆσις τῆς ἐν μετὰ δοτικῆς πρὸς δῆλωσιν τοῦ ὄργανου (ἐνὶ στόματι Ρωμ. ιε' 6, ἐν ῥάβδῳ Α' Κορ. δ' 21 κττ.), ἔξ ἐπιδράσεως βεβαίως τῆς μεταφράσεως τῶν Ο', ἔνθα δαιφλεσιτάτῃ γίνεται χρῆσις τῆς συντάξεως ταύτης, μὴ οὔσης ἄλλως μηδὲ παρὰ τοῖς θύραθεν ἀνηκούστου³³. Ὅθεν αἱ τοιαῦται ἐν γένει χρήσις, αἷς καὶ νεώτεροι εἶτι ἐρευνῆται, ἐλληνισταὶ τε καὶ σημιτισταὶ ἐνάσμενίζουσι νὰ ἐκλαμβάνωσι ὡς ἑβραϊσμοὺς θὰ ἠδύναντο εὐστοχώτερον νὰ χαρακτηρισθῶσι ὡς ἐ β δ ο μ η κ ο ν τ ι σ μ ο ι.³⁴

Σημείωσις. Ὁ Ad. Deissmann, ὑπολαμβάνων ὅτι ἡ Π. Δ. διὰ τῆς μεταφράσεως τῶν Ο', ἦν χαρακτηριζομένη ὡς ἑξελληνισμὸν τοῦ σημιτικοῦ μονοθεϊσμοῦ, ἐν τῇ σπουδῇ τῶν μεταφραστῶν τούτων, ὅπως προσαρμόσωσι τὰ περιεχόμενα τῆς ἑβραϊκῆς βίβλου πρὸς τὸ ἐλληνικὸν περιβάλλον, ὑπέστη ἱκανὴν ἀλλοίωσιν οὐ μόνον κατὰ τὴν μορφήν, ἀλλὰ δῆθεν καὶ κατὰ τὴν οὐσίαν, παραδέχεται εἶτι βαθύτεραν τῆς ἀνωτέρω διαπιστωθείσης τὴν ἐπὶ τὸν ἡμέτερον ἀπόστολον ἐπίδρασιν τῆς μεταφράσεως τῶν Ο'³⁵ Ἀλλὰ τοῦ

τὰ παραδείγματα τῆς γερμανικῆς μεταφράσεως τῆς Βίβλου (ὑπὸ τοῦ Λουθήρου), καὶ τῆς ἀγγλικῆς μεταφράσεως, τεραστίαν ἐπίδρασιν ἀσκησασῶν ἐπὶ τοὺς λαοὺς αὐτῶν ἀπὸ γλωσσικῆς καὶ φιλολογικῆς ἐπόψεως.

33. Ἡ χρῆσις τῆς ἐν μετὰ δοτικῆς πρὸς δῆλωσιν ὄργανου ἀπαντῶ ἐν τοῖς τῶν πανύρων, (ἐν μαχαίρῃ, ἐν ὄπλοις, ὑπηρετῆσαι ἐν ψωμίσις καὶ οἰνωρίῳ καὶ ἑλαίῳ κλπ.) Ὁρα Nägeli μν. ε. σ. 93.

34. Nägeli μν. ε: 74.

35. Ὁρα Paulus σ. 61 πρβ. καὶ σελ. 195 τῆς τῆς πραγματείας. Εἰς γὰρ τῆς δὲ μόνον τὴν παραχώρησιν θὰ ἠδυνάμεθα νὰ προβῶμεν πρὸς τὸν Deis.

Ισχυρισμῶν τούτου ὄντος ὑπερβολικοῦ καὶ παραμενύσης εἰσέτι ἀναποδείκτου τῆς οὐσιαστικῆς ἀλλοιώσεως τῆς Π. Δ. διὰ τῶν Q' λεγομένων μεταφραστῶν, ἴσχυται ἐκτὸς πάσης ἀμφιβολίας τὸ γεγονός τῆς εἰδολογικῆς ἐκείνων πρὸς τὸ ἑλληνικὸν περιβάλλον συμμορφώσεως, ὑφ' ἧς τὴν βαθυτάτην ἐπίδρασιν διατέλεσεν καὶ ὁ ἡμέτερος ἀπόστολος. Ἀλλὰ παρέμεινεν οὗτος ἀρὰ γε ὑπὸ τὴν ἀπόλυτον τῆς μεταφράσεως τῶν O' ἐπίδρασιν ἢ διατήρησε σχετικὴν ἀνεξαρτησίαν αὐτῆς ; Περὶ τούτου εὐθύς ἐφεξῆς ἔσται ἡμῖν ὁ λόγος.

§ 7. Σχετικὴ ἀνεξαρτησία τοῦ Παύλου ἀπὸ τῶν O' 36

Ὁ Ἀπ. Παῦλος ἐγένετο οὕτω πλουσία ἐν τῇ ἐκλεκτικότητι αἴμα δὲ καὶ τῇ ἰδιουτυσίᾳ αὐτῆς προσωπικότης, ὥστε νὰ μὴ παραμείνῃ ὑπὸ τὴν ἀποκλειστικὴν τῆς μεταφράσεως τῶν O' ἐπίδρασιν, ἀλλὰ νὰ διατηρήσῃ σχετικὴν καὶ ἀπ' αὐτῆς ἀνεξαρτησίαν, τεκμηριουμένην μάλιστα ἐν τοῖς ἐπομένοις σημείοις. Ἐν πρώτοις ὑπομνησκομεν ἐνθάδε τὴν γενομένην ἀνωτέρω παρατήρησιν, ὅτι ὁ ἀπόστολος οὗτος δὲν ἐκολουθεῖ πάντοτε πιστῶς τῷ κειμένῳ τῶν O', παρατιθέμενος χωρία ἐκ τῆς Π. Δ. Ἐπειτα δὲ μεταχειρίζεται λέξεις ἐν ἄλλῃ ἢ παρὰ τοῖς O' ἐννοίᾳ, ὡς τὰς λέξεις $\alpha \gamma \nu \epsilon \iota \alpha$ ἐν ἠθικῇ ἐννοίᾳ (Α' Τιμ. δ' 12, ε' 2) ἀντὶ ἐν τελετουργικῇ παρὰ τοῖς O' (Ἀριθμ. ζ' 2. 19 Β' Παρ. λ' 19), $\alpha \iota \tau \epsilon \sigma \iota \varsigma$ ἐπὶ τῆς ἐννοίας τῆς μερίδος (Α' Κορ. ια' 19, Γαλ. ε' 20) ἀντὶ τῆς ἐννοίας τῆς θελήσεως παρὰ τοῖς O' (Λευιτ. κβ' 18. 21), $\delta \epsilon \upsilon \rho \omicron$ ἐπὶ χρονικῆς ἐννοίας (Ρωμ. α' 13 πρὸς βλ. Θουκ. Γ. εἰδ' 3) ἀντὶ τῆς ἐννοίας τοῦ $\delta \epsilon \mu \pi \rho \delta \varsigma$ παρὰ τοῖς O' (Γεν. ιβ' 1, Ἔξ. γ. 10, Κορ. δ' 22 Α' Βασ. θ' 5, Παροιμ. ζ' 18, Ἐκκλησι. θ' 7 κ. π. α. πρὸς βλ. καὶ Ματθ. ιθ' 41 Ἰω. ια' 42 κ. α.) $\delta \iota \alpha \sigma \tau \omicron \lambda \eta$ ἐπὶ τῆς ἐννοίας τῆς διακρίσεως, διαφορᾶς (Ρωμ. γ' 22, Α' Κορ. ιδ' 7) ἀντὶ τῆς ἐννοίας τῆς διατάξεως, τῆς ὑποχρεώσεως παρὰ τοῖς O' (Ἀριθμ. ιθ' 2, λ' 7 πρὸς βλ. ὁμοίως καὶ Ἔξ. η' 23) κ. α. τ.

Τούτο δὲ καταφαίνεται ἐκδηλότατα μάλιστα ἐν περιπτώσεσι, καθ' ἃς ὁ Παῦλος μεταχειρίζεται λέξεις ἐν ἐννοίᾳ διαφόρῳ ἐκείνης, ἢν

σημαίνει (Paulus Gal. 69: Septuagintavertik.), ὅτι ἡ ἄλλος κατ' ἐξοχὴν ὀρθόδοξο-
τικὴ τοῦ ἀποστόλου Παύλου ψυχὴ δὲν ἀπορρίπτει ἄλλοθι τῆς ἰδιουτυσίας
μυστικοπαθοῦς ἐμπνεύσεως, ἢ ὁ εὐλασθητός ἐς τοῦτο ἀναγνώστη ἀποκαλύπτει
μάλιστα ἐκ τῆς ἀναγνώσεως αὐτῆς, πρᾶγμα ὅπερ πολλοὶ καὶ νομίζονται καὶ
ἡμεῖς μετὰ τοῦ D. δὲν τεκμηριουοῦν ἐν ταῖς ἐπιτροπῶσι ἐκείνῃ.

Ἔδ. Περὶ τούτου ὅρα μάλιστα ἀναφορὰ μιν. Ἐ σ. 65.

ἔχουσιν ἐκεῖνα ἐν τοῖς ὑπ' αὐτοῦ παρατιθεμένοις ἐκ τῶν Ο΄ χωρίοις. ~~Ὁὗτο π.χ. τὸ ἐξομολογεῖσθαι ἐν μὲν τῇ πρὸς Ρωμ. ιδ' 11 καὶ 19, ἐνθα παρατίθενται χωρία ἀπὸ τῶν Ο΄ δηλοῖ ἡμῖν, ἐν δὲ τῇ πρὸς Φιλιππ. β' 11 σημαίνει ὁμολογεῖν, ἀναγνωρίζειν, ὅτι . . . τὸ σὺμβιβάζειν, ὅπερ παρὰ μὲν τοῖς Ο΄ καὶ ἐν Α΄ Κορ. β' 16 δηλοῖ διδάσκειν, ἐν δὲ ταῖς πρὸς Ἐφεσίους (δ' 16) καὶ Κολοσσαεῖς (β' 19) ἔχει τὴν συνήθη ἔννοιαν τοῦ συνδέειν, συνδυάζειν, συγκρατεῖν κ.ἄ.τ.~~

Τέλος ὁ Παῦλος ἀποδεικνύει τὴν ἀπὸ τῶν Ο΄ αὐτοτέλειαν αὐτοῦ, καθ' ὅσον μεταχειρίζεται οὐκ ὀλίγας λέξεις ἐκ τε τοῦ καθ' ἡμέραν βίου καὶ τῆς ἠθικῆς ὀρολογίας, αἵτινες παραδόξως ἑλλείπουσιν ἐν τῇ κυρίως μεταφράσει τῶν Ο, οὐχὶ ὅμως καὶ ἐν τοῖς λεγομένοις δευτεροκανονικοῖς καὶ τοῖς ἀποκρύφοις τῆς Π.Δ. βιβλίου, ὡς ἐν τῇ ἐπομένῃ § θέλομεν ἶδει.

§ 8 Ὁ Παῦλος καὶ τὰ λεγόμενα δευτεροκανονικά 37

Ὁ Ἄπ. Παῦλος δὲν παρατίθεται χωρία οὔτε ἐκ τῶν ἀποκρύφων τῆς Π.Δ. οὔτε ἐκ τῶν λεγομένων δευτεροκανονικῶν. Ὅτι ὅμως τοῦτο δὲν σημαίνει, ὅτι τὰ βιβλία ταῦτα ἦσαν αὐτῷ πάντῃ ἀγνωστα, γίνεται δῆλον ἐκ τῶν ἐξῆς τεκμηρίων. α) Ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς αὐτοῦ ὑπάρχουσι χωρία καὶ φράσεις, ἃς εὐλόγως δύναται τις νὰ ἐκλάβῃ ὀπωσδήποτε ὡς ἀναμνήσεις τῆς φρασιολογίας καὶ ἰδεολογίας τῶν βιβλίων ἐκεῖνων. Τοιαῦτα δὲ χωρία εἶναι πρὸς τοῖς ἄλλοις τὰ ἐξῆς: Ρωμ. β' 5 «θησαυρίζεις σεαυτῷ ὄργην ἐν ἡμέρᾳ ὄργῆς» πρβ. Τωβ. δ' 4 «θέμα γὰρ ἀγαθὸν θησαυρίζεις σεαυτῷ εἰς ἡμέραν ἀνάγκης». Ρωμ. ε' 12 «ἡ ἁμαρτία εἰς τὸν κόσμον εἰσῆλθε καὶ διὰ τῆς ἁμαρτίας ὁ θάνατος» πρβ. καὶ Σοφ. Σολ. β' 24 «θάνατος εἰσῆλθεν εἰς τὸν κόσμον» Ρωμ. ε' 17 πρβ. καὶ Σοφ. Σολ. ε' 21, Ρωμ. ε' 6 πρβ. Σολ. α' 4, Ρωμ. ε' 10 πρβ. Δ' Μακκαβ. ζ' 19 καὶ ιζ' 25, Ρωμ. η' 23 «καὶ ἡμεῖς αὐτοὶ ἐν ἑαυτοῖς στενάζομεν . . . τὴν ἀπολύτρωσιν τοῦ σώματος ἡμῶν» πρβ. καὶ Σοφ. Σολ. θ' 15 «φθαγρὸν γὰρ σῶμα βαρύνει ψυχὴν κτλ». Ρωμ. θ' 19 πρβ. Σοφ. Σολ. ια' 21, Ρωμ. θ' 20 καὶ 21 πρβ. καὶ

87. Ἐνεκεν οὐ μόνον τῆς ἰδεολογικῆς, ἀλλὰ καὶ τῆς γλωσσικῆς συναφείας τῶν βιβλίων τούτων πρὸς τὴν μετάφρασιν τῶν Ο΄, μεθ' ἧς συναποτελοῦσι τὴν ἑλληνικὴν Π.Δ. Διαθήκην, δὲν ἐκρίναμεν ὡς ἀσκοπὸν ἐν ἰδιαιτέρᾳ § νὰ παραματευθῶμεν καὶ περὶ τῆς ἐπιδράσεως τῶν βιβλίων τούτων ἐπὶ τὸν Ἄπ. Παῦλον. Περὶ τούτου ὄρα καὶ Nägeli μν. ἐ. σ. 68 ἐξ.

Σοφ. Σολ. ιβ' 12, Ρωμ. θ' 31 πρβ. καὶ Σοφ. Σολ. β' 11, Ρωμ. ιγ' 8. 10 πρβ. καὶ Σοφ. Σολ. ς' 18, Ρωμ. ις' 26 πρβ. καὶ Βαροῦχ. δ' 8, Σουσαννας στ. 35. Α' Κορ. ς' 13 πρβ. καὶ Σειρ. λς' 23, Α' Κορ. ι' 20 πρβ. καὶ Βαρ. δ' 7, Α' Κορ. ια' 8 πρβ. Σοφ. Σολ. β' 23, Α' Κορ. ιε' 28 πρβ. Σοφ. Σειρ. μγ' 27, Α' Κορ. ιε' 34 ἀγνωσία θεοῦ πρβ. καὶ Σοφ. Σολ. ιγ' 1 «οἷς παρὶν θεοῦ ἀγνωσία» Α' Κορ. ις' 13 «Ἀνδρίζεσθε, κραταιοῦσθε» πρβ. καὶ Α' Μακκαβ. β' 64 «Ἰσχύσατε καὶ ἀνδρίζεσθε», Ἔφες. β' 12 «Ἦτε . . . ἐλπίδα μὴ ἔχοντες . . .» πρβ. καὶ Σοφ. Σολ. γ' 18 «οὐχ ἔξουσιν ἐλπίδα» Α' Θεσσαλ. β' 16 πρβ. καὶ Β' Μακκαβ. ς' 14 Α' Τιμ. ς' 15 πρβ. Β' Μακκαβ. ιγ' 4 Γ' Μακκαβ. ε 35.]

β) Τὸ δὲ μάλιστα παράδοξον ἐπὶ τοῦ προκειμένου φαινόμενον εἶναι ἢ ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς τοῦ Παύλου, παρὰ τὴν παντελεῆ ἔλλειψιν αὐτουσίῳν παραθέσεων ἀπὸ τῶν δευτεροκανονικῶν τῆς Π. Δ., παρατηρουμένη στενὴ λεξικολογικὴ συγγένεια αὐτῶν πρὸς τὰ συγγραμματα ἐκεῖνα, ὧν ζωηρὰν εὐρίσκομεν αὐτόθι τὴν ἡχώ. Εἶναι δὲ ἱκαναὶ τὸν ἀριθμὸν αἱ λέξεις, ἃς ὁ Παῦλος μεταχειρίζεται ἐπὶ τῆς αὐτῆς ἐννοίας, ἐφ' ἧς καὶ τὰ δευτεροκανονικὰ σὺν τοῖς ἐν λόγῳ ἀποκρύφοις. Τούτων τινὲς ἀπαντῶσι καὶ παρὰ τοῖς Ο', ἀλλ' ἐν διαφόρῳ ἐννοίᾳ ἐκείνης, ἐν ἣ μετὰ τῶν εἰρημένων βιβλίων καὶ τῆς συγχρόνου αὐτῷ κοινῆς μεταχειρίζεται αὐτὰς ὁ ἀπ. Παῦλος, οἷον ἀ λ γ μ α λ ω τ ι ζ ε ι ν (Β' Τιμ. γ' 6 πρβ. καὶ Ἰουδαῖθ ις' 9), ἀ ν α κ ρ ῖ ν ε ι ν (Α' Κορ. δ' 3, θ' 3 πρβ. Σωσάν. 48· καὶ 51), ἀ π ο κ ἄ λ υ ψ ι ε ς (πλεισταχοῦ παρὰ Παύλῳ πρβ. καὶ Σειράχ), ἀ ν ἄ σ τ α σ ι ς (πρβ. Β' Μακκαβ.), ἀνωθεν (Γαλ. πρβ. καὶ Σοφ. δολ.), ἀ ρ ε τ ῆ (Φιλιπ. πρβ. Σοφ. Σολ., Β' καὶ Γ' καὶ Δ' Μακκαβ.), α ὑ τ ἄ ρ κ η ς (Φιλιπ. πρβ. καὶ Σειρ.), β δ ε λ υ κ τ ὸ ς (Σειρ. μα' 5, Β' Μακκ. α' 27), δ ο κ ε ἰ ν (Α' Κορ., Φιλιπ. πρβ. Σωσ. Μακκαβ.), ἐ κ π ἰ π τ ε ι ν (Ρωμ. πρβ. Σειρ.) κ. ἄ. Ἄλλαι δὲ οὐκ ὀλίγαι ἐλλείπουσαι παρὰ τοῖς Ο', ἀπαντῶσι παρὰ τῷ Παύλῳ ἐπὶ τῆς αὐτῆς ἐννοίας ἐφ' ἧς καὶ ἐν τῇ συγχρόνῳ αὐτῷ κοινῆς ἡς ἢ ἐπι τουτον ἐπίδοταις εἶναι καὶ ἐν ταῦθα καταφανής· οἷον ἄ γ α μ ο ς (Α' Κορ., Δ' Μακκαβ., Ὁμ. Ἰλ.), ἀ γ ρ υ π ν ῖ α (Β' Κορ., Σειρ., Β' Μακκαβ. Ἡροδ. Πλατ. Ἀριστοφ.), ἀ θ α ν α σ ῖ α (Α' Κορ. Α' Τιμ. Σοφ. Σολ. Δ' Μακκαβ. Ἰσοκ., Πλάτ.) ἀ ἰ δ ῖ ο ς (Ρωμ. Σοφ. Σολ. Δ' Μακκαβ., Θουκ. Ἡροδ. κ. ἄ.), ἀ χ α ῖ ο ρ ω ς (Β' Τιμ. Σειρ., Δημοκρ., Αἰσχύλ.), ἀ κ α τ ἄ γ ν ω σ τ ο ς (Τιμ., Β' Μακκαβ., Ἑλλ. Ἐπιγρ., Πάμπρ.), ἀ ν α σ τ ρ ο φ ῆ (Γαλ., Ἔφ. Α' Τιμ. Τωβ, Β' Μακκαβ., Πολυβ., Διογ. Λαερτ.), ἀ ν υ π ὀ κ ρ ῖ τ ο ς

(Ρωμ., Β' Κορ. Α' Τιμ., Σοφ. Σολ. Σχολ. Ἀριστοφ.), ἀφθαρσία (Σοφ. Σολ. Χρυσόστομ., Ἐπιφάν., Στράβ.), βρεφός (Β' Τιμ., Σειρ., Ὅμ. Ἰλ., Ἡροδ. Εὐριπ.), βυθίζειν (Α' Τιμ. Β' Μακκαβ. Ἀριστοτ.), γυμνασία (Α' Τιμ. Δ' Μακκαβ. Πλατ.), διατροφή (Α' Τιμ. Α' Μακκαβ., Ξενοφ. Μενανδρ., ἔγκρατεια (Γαλ. Σειρ. Δ' Μακκ., Ξενοφ. πλατ.), ἐθνάρχης (Β' Κορ. Α' Μακκαβ., Ἐπιφ. Στράβ.) εἰλικρινῆς (Φιλιππ. Σοφ. Σολ. Σειρ. Ἐπιφ., Πολυβ. Παπυρ, ἐφευρετῆς (Ρωμ., Β' Μακκ., Ἀνακρ., Σχολ. Ἀριστοφ.), ἡσυχία (Β' Θεσσ. Α' Τιμ., Σειρ., Ὅμ. Ὀδ., Παπ), θρησκεία (Κολ. Σοφ. Σολ. Ἡρόδοτ., Ἐπιφ.), κατὰστημα (Τιτ. Γ' Μακκαβ., Ἐπιφ. Πολ) κ.π.ἄ.

Ἄλλὰ πρὸς ταῖς τοιαύταις λέξεσιν, ὧν ἡ χρῆσις ἐξηγεῖται καὶ ἐκ τῆς ἐπὶ τε τὰ δευτεροκαιονικὰ καὶ τὸν Παῦλον ἐπιδράσεως τῆς κοινῆς, ὑπάρχουσιν ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς αὐτοῦ καὶ ἄλλαι, ἐν τῇ χρήσει τῶν ὁποίων τεκμηριοῦνται σαφέστερον ἢ ἐπὶ τὸν ἡμέτερον ἀπόστολον ἐπίδρασις τῶς βιβλίων ἐκείνων, καθ' ὅσον αἱ λέξεις αὗται ἐδημιουργήθησαν, ὡς φαίνεται, ὑπὸ τῶν συγγραφέων αὐτῶν εἴτε προσέλαβον ἐν αὐτοῖς τὴν ἔννοιαν, ἐφ' ἧς μεταχειρίζεται αὐτὰς ὁ Παῦλος εἴτε γίνεται ἐκεῖ εἴ περ ποῦ ἀλλαγῆς δαψιλῆς αὐτῶν χρῆσις εἴτε ἐν τῇ αὐτῇ εἴτε ἐν διαφόρῳ ἢ παρὰ τῷ Παύλῳ ἔννοια.³⁸ Τοιαῦται δὲ λέξεις εἶναι αἱ ἑξῆς: ἀγιότης (Β' Κορ. Β' Μακκ. Σχολ. Ἀριστοφ. Πάπ), αἰῶν (=κόσμος, Α' Τιμ., Σοφ. Σολ. γ' 19), ἀποκάλυψις (Σειρ. Πλουτ.), ἀνυπόκριτος (Ρωμ., Β' Κορ., Α' Τιμ., Σοφ. Σολ. Σχολ. Ἀριστοφ.), ἀποστολή (Ρωμ., Α' Κορ. Ἐσδρ., Βαρούχ, Α' καὶ Β' Μακκ.), ἀφῆσις (Ἐσδρ. Ἰουδαίθ, Α' Μακκ), ἀσύνητος (ἐν ἡθ. ἔννοια Ρωμ. πρβ. καὶ Σειρ. Σοφ. Σολ.), βαπτίζειν (Σειρ. Ἰουδαίθ), δαιμόνιον (Βαρ., Τωβ), διακονία (Α' Μακκ., Θουκ., Πλατ.), διερμηνευτῆς (Α' Κορ., Β' Μακκαβ.), δικαιοῦν (Τωβ., Σειρ.) εἰδωλόθυτον (Δ' Μακκ), ἐκκλησία (Ἰουδ., Α' Μακκ., Σειρ.) ἐκλεκτός (Σοφ. Σολ., Σοφ. Σειρ. Θουκ. Πλατ.), ἐκδικός (Σοφ. Σολ., Σειρ., Δ' Μακκ., Πολυβ., Πάπ), ἐπιφάνεια (Ποιμαντορ. Β' καὶ Γ' Μακκ., Πολ., Ἐπιφ. Ἐπικτ., Δοξογρ.)

38) Δὲν ἀπουλεῖται ὁμοῦς ἀπολύτως καὶ ἡ ἐκδοχὴ, ὅτι ὁ Παῦλος ἐν τῇ χρήσει τῶν λέξεων τούτων, ἐν ἡ ἔννοια μεταχειρίζεται αὐτὰς, εἰδέατο τὴν ἐπίδρασιν μᾶλλον τῆς κοινῆς.

θειότης (Ρωμ., Σοφ., Σολ., Ἐπιγρ. Φιλ., Λουκ. Πλουτ.), Ἰουδαϊσμός (Γαλ., Β' Μακκ.), λειτουργία (Φίλιπ., Β' Κορ., Σοφ. Σολ., Ἔσθρ. Σειρ. Πλατ., Πολυβ. Ἐπιγρ., Φιλ., Ἰωα.) μυστήριον (Τωβ., Σοφ., Σολ., πρβ. καὶ Δαν. β' 18, εὐχαριστία (Β' Μακκ., Σοφ., Σολ., Μεν., Πολ., Ἐπιγρ.), καταλαλιά (Β' Κορ., Σοφ. Σολ.), περιψήμα (Α' Κορ., Τωβ.) πίστις (Σοφ. Σολ. Σειρ., Β' Μακκ.), παρουσία (Ἰουδαίθ., Β' Μακκ., Θουκ., Εὐριπ., Παπ., Ὅστρο.), σωτηρία (Σοφ. Σολ., Σειρ. Δ. Μακκ.) σωφρόνως (Τιτ., Σοφ. Σολ. Ἡροδ.) χάρις (Σειρ., Δ' Μακκ., Ὅμ. Ξεν., Παπ., Ἐπιγρ.), χάρις καὶ εἰρήνη (ἐπὶ ἀσπασμοῦ ἐπιστολ. Β' Μακκ. α' 1, ἔνθα συνάπτονται τὸ χαίρειν καὶ τὸ εἰρήνη ἀγαθή), πρβ. καὶ τὸ χάρις καὶ ἔλεος τοῖς ἐκλεκτοῖς ἐν Σοφ. Σολ. γ' 9.

Ὅθεν καὶ πρὸς τὰ δευτεροκανονικά καὶ ἀπόκρυφα τῆς Π.Δ. βιβλία, ἰκανὴν ἀσκήσαντα ἐπ' αὐτὸν ἐπίδρασιν, ἐλέγχεται οἰκείως ἔχων ὁ ἡμέτερος Ἀπόστολος.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

Τὸ δὲ συμπέρασμα τῆς μετὰ χεῖρας πραγματείας εἶναι διπλοῦν· α) ὅτι πολυμερεστάτη ὄντως καὶ βαθυτάτη διαπιστοῦται ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς τοῦ Παύλου ἐπίδρασις τῆς μεταφράσεως τῶν Ο' καὶ τῆς ἑλληνικῆς καθ' ὅλου Π. Διαθήκης, τοσαύτη ὥστε οὐδαμῶς θὰ ἐπλανᾶτο τις ἐφαρμοζὼν καὶ ἐνταῦθα τὸ γενικῶς περὶ τῆς ἐπὶ τοὺς συγγραφεῖς τῆς Κ.Δ. ἐπίδρασεως τῆς μεταφράσεως τῶν Ο' ὁρῆθην ὑπὸ τοῦ Swete³⁹ ὅτι «ἡ Κ.Δ. κατὰ τὴν λογοτεχνικὴν αὐτῆς μορφήν καὶ κατὰ τὴν ἔκφρασιν θὰ ἦτο πολὺ διάφορον βιβλίον, ἂν εἶχε γραφῆ ὑπὸ συγγραφέων γινωσκόντων τὴν Π.Δ. εἴτε μόνον ἐν τῷ πρωτοτύπῳ εἴτε ἐν μεταφράσει ἑλληνικῇ ἄλλῃ παρὰ τὴν τῶν Ο'». β) Ὅτι, τῆς ἐν λόγῳ ἐπίδρασεως τῆς ἑλληνικῆς Π. Δ. ἐπὶ τὸν Παῦλον προϋποθετούσης στενωτάτην αὐτοῦ πρὸς ἐκείνην καὶ δὴ καὶ ἐκ παίδων κτηθεῖσαν οἰκειότητα, εὐλογον εἶναι ἀναλόγου πρὸς ἐκείνην οἰκειότητα, νὰ μετέλλῃ καὶ ὁ ἄξιος νὰ ἐρημνεύσῃ τὰς παυλείους ἐπιστολάς. Οὐδεμία δ' εἶναι ὑπερβολὴ νὰ ῥηθῆ πρὸς τὸν ἐρευνητὴν τῆς Κ. Δ., ὅτι «ἂν μὴ γνωρίσης τὸ πνεῦμα τῆς βίβλου ταύτης καὶ μάλιστα τῆς μεταφράσεως τῶν Ο', δὲν δύνασαι γὰρ κατανοήσης τὸν Παῦλον»⁴⁰.

39. An Introduction to the O. T. in Greek osl. 494.

40. Πρβ. καὶ ὅσα λέγει ὁ Δείσματος ἐν τῷ Paulus osl. 70, καὶ ἐν Studierstube I. osl. 12.